

Труды и дни

"Ἐργα καὶ Ἕμέραι

Ноіодос

Перевод на новогреческий язык:. Мтфр: Σταύρος Γκιρυκένης. 2001

Гесиод

Перевод на русский язык с древнегреческого языка: пер. Вересаев В.В.

Для составления использовались сайты:

<http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1425407002>

http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=134&page=1

Разделы:

- 1-8. Обращение к Музам.
- 9-39. Призыв к Персу) и выделение двух Эрид, из которых Перс выбрал худшую.
(Перс – брат Гесиода человек ленивый и завистливый, прогулял наследство)
- 40-46. Переход к мифу о Промете и Пандоре.
- 47-105. Миф о Пандоре, объясняющий трудности жизни.
- 106-201. Миф о смене веков, объясняющий ухудшение человеческого рода.
- 202-212. Переход к виновникам неправедного суда — «царям-дароядцам». Басня в назидание им.
- 213-224. Отступление: обращение к Персу; необходимость следовать Правде.
- 225-247. Притча о двух городах: праведном и неправедном, обращенная к царям.
- 248-273. Следует помнить, что Справедливость (Дика) следит за поведением людей и сообщает о нарушении ее заповедей Зевсу.
- 274—292. Новое обращение к Персу; призыв избрать верную дорогу.
- 293-341. Важность здравого размышления, честного труда и справедливого обогащения.
- 342-380. Наставления для повседневной жизни.
- 381-382. Только здесь начинается раздел «трудов», то есть свод наставлений по временам года, способствующих благосостоянию.
- 383-404. Практическим предписаниям предшествует еще одно назидание.
- 405-413. Необходимые условия для разумного хозяйствования.
- 414-457. Подготовка к пахоте и озимому севу.
- 458-492. Вспашка земли.
- 493-563. Зима. Меры предосторожности от холода и болезней.
- 564-570. Наступление весны.
- 571-581. Жатва.
- 582-596. Летний отдых.
- 597-608. Жатва.
- 609-616. Сбор винограда и заключительный стих.
- 618-694. Мореплавание: наставления и предостережения.

695-705. Выбор жены.

706-764. Житейские советы. Суеверия.

765-828. Перечень дней, удобных и нежелательных для исполнения разных дел.

01Μούσες από την Πιερία, που με τα ἀσματά σας δοξάζετε,

εμπρός, για το Δία μιλήστε, υμνήστε τον πατέρα σας.

Χάρη σ' αυτόν ἄλλοτε ἀδοξοί κι ἄλλοτε ἐνδοξοί είναι οι θνητοί οι ἀνθρωποί,

ἄλλοτε γνωστοί και ἄλλοτε ἀγνωστοί, με τη θέληση του Δία του μεγάλου.

Γιατί εύκολα αυτός δίνει τη δύναμη, μα κι εύκολα τον ισχυρό καταστρέφει,

εύκολα τον περιφανή μειώνει και υψώνει τον αφανή,

εύκολα διορθώνει το ἀδικο και ταπεινώνει τον υπερόπτη,

ο Δίας που από ψηλά βροντά και κατοικεί στα υπέρτατα δώματα.

Δώσε προσοχή, κοίτα και ἀκου, και στο δίκαιο τις κρίσεις οδήγησε συ, Δία.

10Ενώ εγώ θα ήθελα να πω στον Πέρση μερικές αλήθειες:

Της Ἐριδας γένος δεν υπάρχει ένα μονάχα, μα πάνω στη γη

είναι δυο. Τη μια όποιος την ένιωσε θα την επαινούσε,

μα η ἄλλη αξιόμεμπτη είναι. Κι αντίθετες ἔχουν μεταξύ τους καρδιές.

Η μια προάγει τον κακό τον πόλεμο και τη φιλονικία,

η ἀθλια. Θνητός κανένας δεν την αγαπά, μα εξ ανάγκης,

με των αθάνατων θεών τη θέληση, την επαχθή

01Βας, пиерийские Музы, дающие песнями славу,

Я призываю, — воспойте родителя вашего Зевса!

Слава ль кого посетит, неизвестность ли, честь иль бесчестье —

Все происходит по воле великого Зевса-владыки.

Силу бессильному дать и в ничтожество сильного ввергнуть,

Счастье отнять у счастливца, безвестного вдруг возвеличить,

Выпрямить сгорбленный стан или спину надменному сгорбить —

Очень легко громовержцу Крониду, живущему в вышних.

Глазом и ухом внимай мне, во всем соблюдай справедливость,

10 Я же, о Перс, говорить тебе чистую правду желаю.

Знай же, что две существуют различных Эриды на свете,

А не одна лишь всего. С одобреньем отнесся б разумный

К первой. Другая достойна упреков. И духом различны:

Эта — свирепые войны и злую вражду вызывает,

Грозная. Люди не любят ее. Лишь по воле бессмертных

Чтут они против желанья тяжелую эту

<p>την Ἐριδα οι ἀνθρωποι τιμούν.</p> <p>Όμως την ἄλλη η ζοφερή η Νύχτα νωρίτερα τη γέννησε,</p> <p>κι ο γιος του Κρόνου, που ἔχει το θρόνο του ψηλά και στον αιθέρα κατοικεί,</p> <p>στης γης τα θεμέλια την τοποθέτησε, πολύ καλύτερη για τους ανθρώπους.</p> <p>20 Αυτή και τον ανίκανο τον ξεσηκώνει για δουλειά:</p> <p>ζηλεύει ο ἀεργος σαν βλέπει τον ἄλλο που ὑπάρχει, που δείχνει τη σπουδή του στο όργωμα, το φύτεμα και την καλή διακυβέρνηση του οίκου του. Ο γείτονας το γείτονα ζηλεύει που σπεύδει να πλουτίσει. Κι είναι αγαθή η Ἐριδα αυτή για τους θνητούς.</p> <p>Ο κεραμοποιός θυμώνει με τον κεραμοποιό κι ο μαραγκός με μαραγκό, ζηλεύει ο επαίτης τον επαίτη κι ο ένας ο τραγουδιστής τον ἄλλο.</p> <p>Πέρση, τούτα τα λόγια βάλ· τα στην καρδιά σου μέσα, και η χαιρέκακη η Ἐριδα να μην σ' απασχολεί απ' τη δουλειά για να κοιτάς με περιέργεια για καβγάδες σαν είσαι ακροατής στην αγορά.</p> <p>30 Γιατί έχει λίγη έγνοια για φιλονικίες κι αγορές, αυτός που μες στο σπίτι του δεν έχει αρκετό το βιος στην ώρα μαζεμένο, αυτό που δίνει η γη, της Δήμητρας το στάρι. Χορτάτος πρώτα απ' αυτό μετά να ξεσηκώνεις φιλονικία και αγώνα</p>	<p>Эриду.</p> <p>Первая раньше второй рождена многосумрачной Ночью;</p> <p>Межу корнями земли поместил ее кормчий всевышний,</p> <p>Зевс, в эфире живущий, и более сделал полезной:</p> <p>20 Эта способна понудить к труду и ленивого даже;</p> <p>Видит ленивец, что рядом другой близ него богатеет,</p> <p>Станет и сам торопиться с посадками, с севом, с устройством</p> <p>Дома. Сосед соревнует соседу, который к богатству</p> <p>Сердцем стремится. Вот эта Эрида для смертных полезна.</p> <p>Зависть питает гончару к гончару и к плотнику плотник;</p> <p>Нищему нищий, певцу же певец соревнуют усердно.</p> <p>Перс! Глубоко себе в душу вложи, что тебе говорю я:</p> <p>Не поддавайся Эриде злорадной, душою от дела</p> <p>Не отвращайся, беги словопрений судебных и тяжеб.</p> <p>30 Некогда времени тратить на всякие тяжбы и речи</p> <p>Тем, у кого невелики в дому годовые запасы</p> <p>Вызревших зерен Деметры, землей посылаемых людям.</p> <p>Пусть, кто этим богат, затевает раздоры и тяжбы</p>
--	---

για ξένα κτήματα. Όμως εσύ δεύτερη ευκαιρία
να ενεργήσεις έτσι

δε θα έχεις. Μα έλα αμέσως την αντιδικία μας
να λύσουμε

με δίκαιη κρίση, που από το Δία κρατά κι
άριστη είναι.

Γιατί τον κλήρο μας ήδη τον μοιράσαμε κι
άλλα πολλά

αρπάζοντας τα πήρες, αφού κολάκεψες πολύ
τους δωροφάγους άρχοντες,

που τούτη την απόφαση με προθυμία βγάλανε.

40Οι ανόητοι, που δε γνωρίζουν πόσο ανώτερο
είναι το μισό απ' το σύνολο,

ούτε και πόση ωφέλεια έχει μέσα της η μολόχα
κι ο ασφόδελος.

Γιατί οι θεοί τα αναγκαία της ζωής τα ἔχουν
κρυμμένα απ' τους ανθρώπους.

Αλλιώς με ευκολία θα δούλευες για μιαν
ημέρα

και θα ἔχεις για μια ολόκληρη χρονιά τα
απαραίτητα, ακόμη κι αν ἀεργος καθόσουν.

Κι αμέσως επάνω απ' την εστία σου το
πηδάλιο θα κρέμαγες
κι η εργασία των βοδιών και των καρτερικών
των μουλαριών θ' αφανιζόταν.

Μα ο Δίας τα ἔχουντας στην καρδιά του
οργιστεί,

γιατί τον εξαπάτησε ο πανούργος Προμηθέας.

Έτσι σχεδίασε για τους ανθρώπους ολέθριες
θλίψεις:

50έκρυψε τη φωτιά. Και πάλι αυτήν ο γενναίος
ο γιος του Ιαπετού

την έκλεψε για χάρη των ανθρώπων από το

Из-за чужого достатка. Тебе же совсем не
пристало б

Сызнова так поступать; но давай-ка
рассудим сейчас же

Спор наш с тобою по правде, чтоб было
приятно Крониду.

Мы уж участок с тобой поделили, но много
другого,

Силой забравши, унес ты и славишь царей-
дароядцев,

Спор наш с тобою вполне, как желалось
тебе, рассудивших.

40Дурни не знают, что больше бывает, чем
все, половина,

Что на великую пользу идут асфодели и
мальва.

Скрыли великие боги от смертных
источники пищи:

Иначе каждый легко бы в течение дня
наработал

Столько, что целый бы год, не трудяся,
имел пропитанье.

Тотчас в дыму очага он повесил бы руль
корабельный,
Стала б ненужной работа волов и
выносливых мулов.

Но далеко Громовержец источники пищи
запрятал,

В гневе на то, что его обманул Прометей
хитроумный.

Этого ради жестокой заботой людей
поразил он:

50Спрятал огонь. Но опять
благороднейший сын Иапета

Выкрад егο для людей у всемудрого Зевса-

<p>συνετό το Δία σε κούφιο καλάμι μέσα, αφού από την προσοχή του κεραυνόχαρου Δία ξέφυγε.</p> <p>Κι ο Δίας ο συννεφοσυνάχτης οργισμένος του 'πε:</p> <p>«Γιε του Ιαπετού, που πιότερο απ' όλους ζέρεις από πανουργίες, χαίρεσαι που 'κλεψες τη φωτιά και το νου μου εξαπάτησες, μεγάλη συμφορά για σε τον ίδιο και τους μελλοντικούς ανθρώπους.</p> <p>Αντί φωτιά κακό εγώ σ' αυτούς θα δώσω: μ' αυτό θα χαίρονται όλοι τους μες στην καρδιά, καθώς θ' αγκαλιάζουν με στοργή την ίδια τους τη συμφορά.</p> <p>Έτσι είπε και γέλασε ηχηρά ο πατέρας των θεών και των ανθρώπων.</p> <p>60Και πρόσταξε τον Ήφαιστο τον ξακουστό όσο πιο γρήγορα να σμίζει χώμα με νερό, μέσα να βάλει λαλιά και ανθρώπου δύναμη, να μοιάζει στην όψη με τις αθάνατες θεές η κοπελιά με την ωραία, τη λαχταριστή μορφή. Κι έπειτα έβαλε την Αθηνά να της διδάξει τέχνες, τον πολυποίκιλτο ιστό να υφαίνει.</p> <p>Την Αφροδίτη τη χρυσή να περιχύσει το κεφάλι της με χάρη, πόθο σκληρό, φροντίδες που κατατρών τα μέλη.</p> <p>Και τον Ερμή, τον υπηρέτη των θεών, του Άργου το φονιά, τον πρόσταξε να βάλει μέσα της μυαλό αναίσχυντο και δόλιο χαρακτήρα.</p>	<p>Кронида, В нарфекс порожний запрятав от Зевса, метателя молний. В гневе к нему обратился Кронид, облаков собиратель: «Сын Иапета, меж всеми искуснейший в замыслах хитрых Рад ты, что выкрад огонь и мой разум обманом опутал На величайшее горе себе и людским поколеньям! Им за огонь ниспошлио я беду. И душой веселиться Станут они на нее и возлюбят, что гибель несет им». Так говоря, засмеялся родитель бессмертных и смертных. 60 Славному отдал приказ он Гефесту как можно скорее Землю с водою смешать, человеческий голос и силу Внутрь заложить и обличье прелестное девы прекрасной, Схожее с вечной богиней, придать изваянию. Афине Он приказал обучить ее ткать превосходные ткани, А золотой Афродите — обвеять ей голову дивной Прелестью, мучащей страстью, грызущею члены заботой. Аргоубийце ж Гермесу, вожатаю, разум собачий Внутрь ей вложить приказал и двуличную, лживую душу.</p>
---	--

Έτσι είπε κι εκείνοι υπάκουσαν στο Δία, τον
άνακτα, το γιο του Κρόνου.

70Κι αμέσως ἐπλασε από χώμα ο ξακουστός
Χωλός

με τη βουλή του Δία πλάσμα που ἔμοιαζε
παρθένα σεβαστή.

Την ἔζωσε και τη στόλισε η θεά Αθηνά η
αστραπομάτα.

Οι Χάριτες, οι θεές, και η σεβαστή Πειθώ
γύρω στο δέρμα της

της ἐβαλαν περιδέραια χρυσά. Κι από τριγύρω
οι Ωρες οι καλλίκομες τη στέφανε με ἀνθη
εαρινά.

Και τα στολίδια óλα της τα ταίριαζε στο κορμί
η Αθηνά Παλλάδα.

Μέσα στα στήθη της ο υπηρέτης των θεών,
του Άργου ο φονιάς,

ψεύδη, θωπείας λόγια και δόλιο χαρακτήρα

ετοίμασε με τη βουλή του Δία του
βαρύβροντου. Και μέσα της

80φωνή τής ἐβαλε των θεών ο κήρυκας κι
ονόμασε τούτη τη γυναίκα

Πανδώρα, μια κι óλοι οι θεοί που κατοικούν
στα Ολύμπια δώματα

δώρο τη δώρισαν, συμφορά για τους
σιτοφάγους τους ανθρώπους.

Κι αφού συμπλήρωσε το φοβερό το δόλο του
ακαταμάχητο,

έστειλε ο Πατέρας στον Επιμηθέα τον
ξακουστό φονιά του Άργου

με το δώρο, τον ταχύ αγγελιαφόρο των θεών.
Κι ο Επιμηθέας

δε συλλογίστηκε πως του ἔπει ο Προμηθέας

Так он сказал. И Кронида-владыки
послушались боги.

70 Зевсов приказ исполняя, подобие девы
стыдливой

Тотчас слепил из земли знаменитый
Хромец обеногий.

Пояс надела, оправив одежды, богиня
Афина.

Девы-Хариты с царицей Пейфо золотым
ожерельем

Нежную шею обвили. Прекрасноволосые
Оры
Пышные кудри цветами весенними ей
увенчали.

Все украшенья на теле оправила дева
Афина.

Аргоубийца ж, вожатай, вложил после
этого в грудь ей

Льстивые речи, обманы и лживую, хитрую
душу.

[по велению тяжкогремящего Зевса]

80 Женщину эту глашатай бессмертных
Пандорою назвал,

Ибо из вечных богов, населяющих дома
Олимпа,

Каждый свой дар приложил, хлебоядным
мужам на погибель.

Хитрый, губительный замысел тот приводя
в исполненье,

Славному Аргоубийце, бессмертных гонцу,
свой подарок

К Эпиметею родитель велел отвести. И не
вспомнил

Эпиметей, как ему Прометей говорил,

<p>δώρο ποτέ</p> <p>να μη δεχτεί από τον Ολύμπιο Δία, μα να το αποπέμψει</p> <p>πίσω, μην τύχει και συμβεί κάποιο κακό για τους θνητούς.</p> <p>Όμως το δέχτηκε και, όταν πια τον βρήκε η συμφορά, τότε κατάλαβε.</p> <p>90 Ζουόσανε πριν πάνω στη γη τα γένη των ανθρώπων</p> <p>δίχως συμφορές, δίχως τους κόπους τούς σκληρούς,</p> <p>και δίχως τις βαριές αρρώστιες που 'δωσαν στους ανθρώπους θάνατο.</p> <p>[Γιατί γοργά μέσα στην κακουχία γερνάνε οι θνητοί.]</p> <p>Μα η γυναίκα με τα χέρια της του πιθαριού το μέγα αφαιρώντας πώμα</p> <p>τα σκόρπισε όλα και ετοίμασε ολέθριες για τους ανθρώπους έγνοιες.</p> <p>Και μόνο η Ελπίδα εκεί στο άθραυστο σπίτι της</p> <p>έμεινε μέσα, από του πιθαριού τα χείλη κάτω, κι έξω δεν πέταξε</p> <p>απ' την πόρτα. Γιατί η Πανδώρα πρόλαβε και ξανάβαλε του πιθαριού το πώμα</p> <p>με τη βουλή του Δία που την αιγίδα του βαστά, του συννεφοσυνάχτη.</p> <p>100 Άλλοι αναρίθμητοι όλεθροι ανάμεσα στους ανθρώπους περιφέρονται.</p> <p>Γεμάτη η γη με συμφορές, γεμάτη και η θάλασσα.</p> <p>Κι αρρώστιες, άλλες τη μέρα, άλλες τη νύχτα, στους ανθρώπους</p> <p>καταφθάνουν από μόνες τους και φέρνουν στους θνητούς κακά</p>	<p>чтобы дара</p> <p>От олимпийского Зевса не брать никогда, но обратно</p> <p>Тотчас его отправлять, чтобы людям беды не случилось.</p> <p>Принял он дар и тогда лишь, как зло получил, догадался.</p> <p>90 В прежнее время людей племена на земле обитали,</p> <p>Горестей тяжких не зная, не зная ни трудной работы,</p> <p>Ни вредоносных болезней, погибель несущих для смертных.</p> <p>[Быстро стареют в страданьях для смерти рожденные люди.]</p> <p>Снявши великую крышку с сосуда, их все распустила</p> <p>Женщина эта и беды лихие наслала на смертных.</p> <p>Только Надежда одна в середине за краем сосуда</p> <p>В крепком осталась своем обиталище — вместе с другими</p> <p>Не улетела наружу: успела захлопнуть Пандора</p> <p>Крышку сосуда по воле эгидодержавного Зевса.</p> <p>100 Тысячи же бед улетевших меж нами блуждают повсюду,</p> <p>Ибо исполнена ими земля, исполнено море.</p> <p>К людям болезни, которые днем, а которые ночью,</p> <p>Горе неся и страданья, по собственной воле приходяг</p>
--	--

<p>μέσα στη σιωπή, αφού ο Δίας ο συνετός τη φωνή τους πήρε.</p>	<p>В полном молчании: не дал им голоса Зевс-промыслитель.</p>
<p>Έτσι δεν είναι δυνατό κανείς του Δία το σχέδιο να ξεφύγει.</p>	<p>Замыслов Зевса, как видишь, избегнуть никак невозможно.</p>
<p>Μ' αν θέλεις κι άλλον εγώ με συντομία λόγο θα σου πω,</p>	<p>Если желаешь, тебе расскажу хорошо и разумно</p>
<p>καλά κι επισταμένα. Κι εσύ μέσα στο νου σου βάλ 'το,</p>	<p>Повесть другую теперь. И запомни ее хорошенько.</p>
<p>[πως απ' την ίδια φύτρα γεννηθήκανε οι θεοί και οι θνητοί οι άνθρωποι.]</p>	<p>[Как появились на свет и боги, и смертные люди.]</p>
<p>Πρώτο απ' όλα το χρυσό το γένος των θνητών ανθρώπων</p>	<p>Создали прежде всего поколенье людей золотое</p>
<p>110έφτιαξαν οι αθάνατοι που τα Ολύμπια τα δώματα κατέχουν.</p>	<p>110 Вечноживущие боги, владельцы жилищ олимпийских,</p>
<p>Κι έζησαν τούτοι τον καιρό του Κρόνου, τότε που ήταν βασιλιάς στον ουρανό.</p>	<p>Был еще Крон-повелитель в то время владыкою неба.</p>
<p>Ζούσανε σαν θεοί κι είχανε την καρδιά τους δίχως θλίψεις,</p>	<p>Жили те люди, как боги, с спокойной и ясной душою,</p>
<p>από κόπους μακριά και δυστυχίες. Κι ούτε τα ελεεινά</p>	<p>Горя не зная, не зная трудов. И печальная старость</p>
<p>τα γηρατειά σ' αυτούς υπήρχαν, μα πάντα ανάλλαχτοι στα πόδια και τα χέρια</p>	<p>К ним приближаться не смела. Всегда одинаково сильны</p>
<p>χαίρονταν σ' ευωχίες, έξω απ' όλα τα κακά.</p>	<p>Были их руки и ноги. В пирах они жизнь проводили.</p>
<p>Και σαν παραδομένοι σε ύπνο πέθαιναν. Και όλα τα αγαθά</p>	<p>А умирали, как будто объятые сном. Недостаток</p>
<p>σ' αυτούς υπήρχαν. Καρπό τούς έδινε η σιτοδότρα γη</p>	<p>Был им ни в чем не известен. Большой урожай и обильный</p>
<p>από μόνη της πολύ και άφθονο. Κι εκείνοι με προθυμία</p>	<p>Сами давали собой хлебодарные земли. Они же,</p>
<p>ζούσαν ήσυχοι απ' τα χωράφια τους μέσα σε αγαθά πολλά,</p>	<p>Сколько хотелось, трудились, спокойно сбирая богатства.</p>
<p>120[πλούσιοι σε κοπάδια, αγαπητοί στους μακάριους θεούς.]</p>	<p>120 [Стад обладатели многих, любезные сердцу блаженных.]</p>
<p>Όμως αφού το γένος τούτο το σκέπασε το</p>	<p>После того как земля поколение это</p>

<p>χώμα, γίνανε εκείνοι δαίμονες αγαθοί, με τη θέληση του Δία του μεγάλου, πάνω στη γη φύλακες των θνητών ανθρώπων [που προσέχουν δίκαιες κρίσεις κι άδικα έργα ντυμένοι ομίχλη, σ' όλη τη γη γυρνώντας,] πλουτοδότες. Τούτο το βασιλικό προνόμιο αποκτήσαν. Δεύτερο πάλι γένος, το αργυρό, πολύ κατώτερο φτιάξανε κατόπιν οι θεοί που τα Ολύμπια δώματα κατέχουν, ανόμοιο στο σώμα και το νου με το χρυσό το γένος.</p> <p>130 Χρόνια εκατό ανατρεφόταν το παιδί πλάι στη μάνα την πιστή παίζοντας χαρωπά, ανόητο πολύ, μέσα στο σπίτι του.</p> <p>Μα όταν έφτανε η ώρα να γίνουν νέοι, επάνω στην ακμή της νιότης, για λίγο χρόνο ζούσαν κι υποφέρανε εξαιτίας της μωρίας τους. Γιατί τις μεταξύ τους ανόσιες προσβολές να αποφύγουν δεν μπορούσαν, ούτε τους αθανάτους να λατρεύουν</p> <p>θέλανε, ούτε θυσίες να κάνουν στους ιερούς των μακαρίων θεών βωμούς, πράγμα σωστό για τους ανθρώπους κατά τις συνήθειές τους.</p> <p>Αυτούς ο Δίας, του Κρόνου ο γιος, τους εξαφάνισε οργισμένος,</p>	<p>покрыла, В благостных демонов все превратились они наземельных Волей великого Зевса: людей на земле охраняют, [Зорко на правые наши дела и неправые смотрят. Тъмою туманной одевшись, обходят всю землю, давая] Людям богатство. Такая им царская почесть досталась. После того поколенье другое, уж много похоже, Из серебра сотворили великие боги Олимпа. Было не схоже оно с золотым ни обличьем, ни мыслию. 130 Сотню годов возрастал человек неразумным ребенком, Дома близ матери добрый забавами детскими тешась. А наконец, возмужавши и зрелости полной достигнув, Жили лишь малое время, на беды себя обрекая Собственной глупостью: ибо от гордости дикой не в силах Были они воздержаться, бессмертным служить не желали, Не приносили и жертв на святых алтарях олимпийцам, Как по обычаю людям положено. Их под землею Зевс-громовержец сокрыл, негодуя, что почестей люди</p>
--	---

γιατί δεν αποδίδανε τιμές στους μακαρίους θεούς που εξουσιάζουνε τον Όλυμπο.

140 Ομως αφού και τούτο το γένος κάλυψε η γη,

λέγονται τούτοι υποχθόνιοι, μακάριοι θνητοί,

κατώτεροι, μα κι έτσι τους συνοδεύει και αυτούς κάποια τιμή.

Κι ο Δίας ο πατέρας άλλο γένος, τρίτο, θνητών ανθρώπων

χάλκινο ἐφτιαξε, σε τίποτα óμοιο με το αργυρό,

από μελιά, δεινό και δυνατό. Αυτούς του Άρη

τα ἔργα τους νοιάζανε τα πολυστέναχτα κι οι βιαιότητες,

δεν τρώγανε ψωμί, μα είχανε καρδιά γενναιόψυχη από αδάμαντα,

οι απλησίαστοι. Μεγάλη είχανε δύναμη κι ανίκητα τα χέρια τους

φυτρώναν απ' τους ώμους τους πάνω στα στιβαρά τους μέλη.

150 Χάλκινα ἤταν τα óπλα τους, τα σπίτια χάλκινα,

με το χαλκό δουλεύανε. Το μαύρο σίδερο ακόμη δεν υπήρχε.

Κι αυτοί από τα δικά τους χέρια σκοτωμένοι

πήγαν στου κρυερού του Άδη τη μουχλιασμένη οικία,

άδοξοι. Ο θάνατος, κι ας ἤταν φοβερόι,

τους πήρε ο μαύρος και το λαμπρό το φως του ήλιου αφήσανε.

Ομως αφού κι αυτό το γένος το σκέπασε το

Не воздавали блаженным богам, на Олимпе живущим.

140 После того как земля поколенье и это покрыла,

Дали им люди название подземных смертных блаженных,

Хоть и на месте втором, но в почете у смертных и эти.

Третье родитель Кронид поколенье людей говорящих

Медное создал, ни в чем с поколеньем не схожее с прежним.

С копьями. Были те люди могучи и страшны. Любили

Грозное дело Арея, насилишину. Хлеба не ели.

Крепче железа был дух их могучий. Никто приближаться

К ним не решался: великою силой они обладали,

И необорные руки росли на плечах многомощных.

150 Были из меди доспехи у них и из меди жилища,

Медью работы свершали: никто о железе не ведал.

Сила ужасная собственных рук принесла им погибель.

Все низошли безыменно; и, как ни страшны они были,

155 Черная смерть их взяла и лишила сияния солнца.

После того как земля поколенье и это

<p>χώμα, ένα άλλο πάλι, τέταρτο, επάνω στην πολύτροφη τη γη</p> <p>ο Δίας, ο γιος του Κρόνου, έφτιαξε, πιο δίκαιο κι ανώτερο,</p> <p>το θείο γένος των ηρώων. Λέγονται αυτοί ημίθεοι,</p> <p>160η προηγούμενη από μας γενιά πάνω στη γη τη δίχως όρια.</p> <p>Και τούτος ο κακός ο πόλεμος και η φοβερή η μάχη</p> <p>άλλους κάτω απ' τα τείχη της Θήβας της εφτάπυλης, στη γη του Κάδμου,</p> <p>τους αφάνισε, καθώς για του Οιδίποδα τα ποίμνια πολεμούσαν,</p> <p>κι άλλους με πλοία κι επάνω από της θάλασσας το μέγα χάσμα</p> <p>οδηγώντας τους στην Τροία για χάρη της καλλίκομης Ελένης.</p> <p>Άλλους εκεί τους σκέπασε το τέλος του θανάτου</p> <p>κι άλλους ξέχωρα απ' τους ανθρώπους ζωή και τόπο ο Δίας τούς έδωσε,</p> <p>ο γιος του Κρόνου, στα πέρατα της γης τούς έβαλε να μένουν.</p> <p>170Και κατοικούν ξένοιαστη έχοντας καρδιά</p> <p>στις νήσους των μακάρων, πλάι στον Ωκεανό με τη βαθιά τη δίνη,</p> <p>μακάριοι ήρωες που η σιτοδότρα γη τούς δίνει γλυκό σαν μέλι τον καρπό που θάλλει τρεις φορές το χρόνο,</p> <p>[μακριά από τους αθανάτους. Σ' εκείνους βασιλεύει ο Κρόνος,</p>	<p>ποκρύλα,</p> <p>Снова еще поколенье, четвертое, создал Кронион</p> <p>На многодарной земле, справедливее прежних и лучше —</p> <p>Славных героев божественный род. Называют их люди</p> <p>160 Полубогами: они на земле обитали пред нами.</p> <p>Грозная их погубила война и ужасная битва.</p> <p>В Кадмовой области славной одни свою жизнь положили,</p> <p>Из-за Эдиповых стад подвигаясь у Фив семивратных;</p> <p>В Трое другие погибли, на черных судах переплыvши</p> <p>Ради прекрасноволосой Елены чрез бездны морские.</p> <p>Многих в кровавых боях исполнение смерти покрыло;</p> <p>Прочих к границам земли перенес громовержец Кронион,</p> <p>Дав пропитание им и жилища отдельно от смертных.</p> <p>170 Сердцем ни дум, ни заботы не зная, они безмятежно</p> <p>Близ океанских пучин острова населяют блаженных.</p> <p>Трижды в году хлебодарная почва героям счастливым</p> <p>Сладостью равные меду плоды в изобилие приносит.</p> <p>[Там, вдалеке от бессмертных, под властью живут они Крона.]</p>
---	---

γιατί τον ελευθέρωσε ο ίδιος ο πατέρας των θεών και των ανθρώπων.

Τώρα πια έχει μέσα σ' αυτούς τιμές, καθώς ταιριάζει.

Κι ο Δίας πάλι άλλο γένος έφτιαξε θνητών ανθρώπων,

απ' τους οποίους έχουν γεννηθεί οι τωρινοί πάνω στη σιτοδότρα γη.]

Μακάρι εγώ ανάμεσα στου πέμπτου γένους τούς ανθρώπους

να μην ήμουν, μα είτε πιο μπροστά να πέθαινα ή ύστερα να γεννιόμουν.

Αφού τώρα πια το σιδερένιο υπάρχει γένος. Κι ούτε θα πάψουνε ποτέ

τη μέρα να κοπιάζουν και να δυστυχούν, να βασανίζονται τη νύχτα,

μα μέριμνες σκληρές σ' αυτούς οι θεοί θα δίνουν.

Όμως και σ' αυτούς ανάμεικτα θα υπάρξουνε καλά με τα κακά.

180 Κι ο Δίας θ' αφανίσει και τούτο των θνητών το γένος,

την εποχή που σαν γεννιούνται οι άνθρωποι θα γίνονται ασπρομάλληδες.

Με τα παιδιά του óμοιος δε θα είναι ο πατέρας, μήτε με τον πατέρα τα παιδιά,

κι ούτε ο φιλοξενούμενος αγαπητός σ' αυτόν που τον φιλοξενεί,

στο σύντροφο ο σύντροφος, μήτε θα είναι ο αδερφός αγαπητός, σαν πρώτα.

Μόλις γεράσουν οι γονείς τους θα τους ατιμάζουν,

θα τους κατηγορούν μιλώντας τους με λόγια φοβερά,

Если бы мог я не жить с поколением пятого века!

Раньше его умереть я хотел бы иль позже родиться.

Землю теперь населяют железные люди. Не будет

Им передышки ни ночью, ни днем от труда и от горя,

И от несчастий. Заботы тяжелые боги дадут им.

[Все же ко всем этим бедам примешаны будут и блага.

180 Зевс поколенье людей говорящих погубит и это

После того, как на свет они станут рождаться седыми.]

Дети — с отцами, с детьми — их отцы сковориться не смогут.

Чуждыми станут товарищ товарищу, гостю — хозяин.

Больше не будет меж братьев любви, как бывало когда-то.

Старых родителей скоро совсем почтать перестанут;

Будут их яро и зло поносить нечестивые дети

οι ἀθλιοι, την τιμωρία των θεών
περιφρονώντας. Κι ούτε

στους γέροντες γονείς τους το χρέος που τους
ανάθρεψαν θ' ανταποδίνουν.

Στη βίᾳ των χεριών το δίκιο τους. Κι ο ένας
την πόλη του ἄλλου θ' αφανίσει.

190 Διότι δε θα τιμάται ο πιστός στον ὄρκο
του, ο αγαθός,

ο δίκαιος, μα του κακού το δράστη θα
τιμήσουν πιο πολύ και τον ακόλαστο.

Στη βίᾳ των χεριών το δίκαιο κι η ντροπή θα
είναι,

ο ἄντρας ο κακός θα βλάπτει τον καλύτερο,

θα τον κατηγορεί με λόγια διεστραμμένα,
δίνοντας κι από πάνω ὄρκο.

Ο φθόνος χαιρέκακος, κακόγλωσσος, στην
όψη μισητός,

θα συνοδεύει όλους τους ταλαιπωρούς
ανθρώπους.

Και τότε προς τον Όλυμπο απ' τη γη με τους
πλατιούς τούς δρόμους,

αφού σε ἀσπρα πέπλα το ωραίο σώμα τους
καλύψουνε,

θα παν να σμίξουνε με των αθανάτων το γένος,
τους ανθρώπους πίσω αφήνοντας,

200 Η Αιδώς και η Νέμεση. Και μόνο οι πόνοι
οι θλιβεροί θα απομείνουν

στους θνητούς ανθρώπους. Κι απ' το κακό
προφύλαξη δε θα υπάρχει.

Μα τώρα μύθο εγώ θα πω στους βασιλείς
σοφοί κι ας είναι οι ίδιοι.

Έτσι μίλησε το γεράκι στο αηδόνι με τον
πλουμιστό λαιμό

σαν να το χειράξει με τα νύχια του και το

Тяжкою бранью, не зная возмездья богов;
не захочет

Больше никто доставлять пропитанья
родителям старым.

Правду заменит кулак. Города подпадут
разграбленью.

190 И не возбудит ни в ком уваженья ни
клятвоохранитель,

Ни справедливый, ни добрый. Скорей
наглецу и злодею

Станет почет воздаваться. Где сила, там
будет и право.

Стыд пропадет. Человеку хорошему люди
худые

Лживыми станут вредить показаньями,
ложно кляняся.

Следом за каждым из смертных
бессчастных пойдет неотвязно

Зависть злорадная и злоязычная, с лицом
ужасным.

Скорбно с широкодорожной земли на
Олимп многоглавый,

Крепко плащом белоснежным закутав
прекрасное тело,

К вечным богам вознесутся тогда,
отлетевши от смертных,

200 Совесть и Стыд. Лишь одни
жесточайшие, тяжкие беды

Людям останутся в жизни. От зла
избавленья не будет.

Басню теперь расскажу я царям, как они ни
разумны.

Вот что однажды сказал соловью
пестрогласному ястреб,

Когти вонзивши в него и неся его в тучах

<p>’φερε ψηλά πολύ στα νέφη. Έκλαιγε εκείνο θλιβερά απ’ τα γαμψά τα νύχια τρυπημένο, και το γεράκι υπεροπτικά το λόγο τούτο του<br ’πε:<br=""/> «Κακόμοιρο τι φωνάζεις; Κάποιος πολύ¹ ανώτερός σου σε κρατά. Πας όπου τυχόν εγώ σε πάω, κι ας είσαι και τραγουδιστής. Αν θέλω δείπνο μου σε κάνω ή σ’ αφήνω. 210 Δίχως μυαλό εκείνος που ίσως θέλει με δυνατότερούς του ν’ αναμετρηθεί. Χάνει τη νίκη και πλάι στην ντροπή και λύπες πάσχει.» Έτσι είπε το γοργόδρομο γεράκι, το μακροφτέρουγο πουλί. Πέρση, εσύ στη Δικαιοσύνη υπάκουε, μην εξακολουθείς την αδικία. Είναι κακή η αδικία για τον ταπεινό θνητό, μα ούτε και ο ευγενής να την αντέξει εύκολα μπορεί, μα καταβάλλεται απ’ αυτήν, όταν οι συμφορές τον βρίσκουν. Όμως υπάρχει από την άλλη οδός καλύτερη να την περάσεις που οδηγεί στο δίκαιο. Και η δικαιοσύνη νικά, στο τέλος σαν εμφανιστεί, την αδικία. Σαν πάθει ο ανόητος μαθαίνει. Γιατί αμέσως τρέχει ο Όρκος μαζί με τις κακοδικίες.</p> <p>220 Και ταραχή σηκώνεται, όταν η Δικαιοσύνη σέρνεται όπου τυχόν την πάνε οι δωροφάγοι άντρες που κρίνουν τα δίκαια με κρίσεις στρεβλές.</p>	<p>высоких.</p> <p>Жалко пищал соловей, пронзенный кривыми когтями,</p> <p>Тот же властительно с речью такою к нему обратился:</p> <p>«Что ты, несчастный, пишишь? Ведь намного тебя я сильнее!</p> <p>Как ты ни пой, а тебя унесу я куда мне угодно,</p> <p>И пообедать могу я тобой, и пустить на свободу.</p> <p>210 Разума тот не имеет, кто мериться хочет с сильнейшим:</p> <p>Не победит он его — к униженью лишь горе прибавит!»</p> <p>Вот что стремительный ястреб сказал, длиннокрылая птица.</p> <p>Слушайся голоса правды, о Перс, и гордости бойся!</p> <p>Гибельна гордость для малых людей. Да и тем, кто повыше,</p> <p>С нею прожить нелегко; тяжело она ляжет на плечи,</p> <p>Только лишь горе случится. Другая дорога надежней:</p> <p>Праведен будь! Под конец посрамит гордеца непременно</p> <p>Праведный. Поздно, уже пострадав, узнаёт это глупый.</p> <p>Ибо тотчас за неправым решением Орк поспешает.</p> <p>220 Правды же путь неизменен, куда бы ее ни старались</p> <p>Неправосудьем своим своротить дароядные люди.</p>
---	--

Κι εκείνη κλαίγοντας ακολουθεί στην πόλη και τα μέρη που συχνάζουνε τα πλήθη

ντυμένη με ομίχλη και φέρνει το κακό σε κείνους τους ανθρώπους

που τη διώχνουν και δεν την απονέμουν ίσια.

Μα óσοι απονέμουν κρίσεις δίκαιες στους ξένους και τους ντόπιους

κι από του δίκαιου την οδό δεν παρεκβαίνουν,

ακμάζει η πόλη τους κι ανθεί ο λαός σε τούτη.

Ειρήνη που τα νιάτα τρέφει έχουν στη γη τους κι ούτε ποτέ

ο Δίας που μακριά ηχεί πόλεμο σκληρό γι' αυτούς ορίζει.

230 Ούτε ο λοιμός σ' ανθρώπους έρχεται που δίκαια κρίνουν

ούτ' η καταστροφή, μα νέμονται στις ευωχίες τους καρπούς απ' τα χωράφια που φροντίζουν.

Βιος πολύ σε τούτους φέρνει η γη και στα βουνά η βελανίδια

φέρνει στην áκρη των κλαδιών τα βελανίδια, στη μέση τα μελίσσια.

Και τα πυκνότριχα αρνιά απ' το μαλλί βαραίνουν,

γεννάν παιδιά οι γυναίκες τους που μοιάζουν στους γονείς τους.

Ευδαιμονούν με τα αγαθά τους αδιάκοπα. Σε πλοιά επάνω

δεν ταξιδεύουν, μα η σιτοδότρα γη καρπό τους δίνει.

Σ' εκείνους óμως που τους νοιάζει η αδικία η κακή και τ' áθλια έργα

ορίζει τιμωρία ο Δίας που μακριά ηχεί, ο γιος

С плачем вослед им обходит она города и жилища,

Мраком туманным одевшись, и беды на тех посыает,

Кто ее гонит и суд над людьми сотворяет неправый.

Там же, где суд справедливый находят и житель туземный,

И чужестранец, где правды никто никогда не преступит,

Там государство цветет, и в нем процветают народы;

Мир, воспитанью способствуя юношей, царствует в крае;

Войн им свирепых не шлет никогда Громовержец-владыка,

230 И никогда правосудных людей ни несчастье, ни голод

Не посещают. В пирах потребляют они, что добудут:

Пищу обильную почва приносит им; горные дубы

Желуди с веток дают и пчелиные соты из дупел.

Еле их овцы бредут, отягченные шерстью густою,

Жены детей им рожают, наружностью схожих с отцами.

Всякие блага у них в изобилие. И в море пускаться

Нужды им нет: получают плоды они с нив хлебодарных.

Кто же в надменности злой и в делах нечестивых коснеет,

Тем воздает по заслугам владыка Кронид

<p>του Κρόνου.</p> <p>240 Πολλές φορές από έναν ἄνθρωπο κακό μια πόλη στο σύνολό της υποφέρει, αν αμαρτάνει αυτός και μηχανεύεται ανόσια ἔργα. Σ' αυτούς μεγάλη συμφορά απ' τον ουρανό στέλνει ο γιος του Κρόνου, λιμό συνάμα και λοιμό, κι οι ἄνθρωποι αφανίζονται. Ούτε οι γυναίκες τους γεννάν, μικράνουν οι οικογένειες μ' απόφαση του Ολύμπιου Δία. Κι ἀλλοτε πάλι μεγάλη τους στρατιά αφανίζει ο γιος του Κρόνου ή τείχος ή πλοιά τους στη θάλασσα εκδικείται. Βασιλιάδες, κι εσείς επίσης την τιμωρία τούτη στοχαστείτε! Γιατί κοντά σας, ανάμεσα στους ανθρώπους, βρίσκονται θεοί 250 αθάνατοι και παρατηρούν εκείνους που μ' ἀδικες κρίσεις καταπονούν τον έναν ο ἄλλος, περιφρονώντας την τιμωρία των θεών. Γιατί επάνω στην πολύτροφη τη γη τρεις μύριοι αθάνατοι του Δία υπάρχουν φύλακες των θνητών ανθρώπων, που παραφυλάγουν τις δίκες και τ' ἀθλια ἔργα, ντυμένοι ομίχλη, σ' όλη τη γη γυρνώντας. Μία παρθένα είναι η Δίκη, από το Δία γεννημένη,</p>	<p>дальнозоркий.</p> <p>240 Целому городу часто в ответе бывать приходилось За человека, который грешит и творит беззаконье. Беды великие сводит им с неба владыка Кронион: Голод совместно с чумой. Исчезают со света народы. Женщины больше детей не рожают, и гибнут дома их Преднарочаньем владыки богов, олимпийского Зевса. Или же губит у них он обильное войско, иль рушит Стены у города, либо им в море суда потопляет. Сами, цари, поразмыслите вы о возмездии этом. Близко, повсюду меж нас, пребывают бессмертные бога 250 И наблюдают за теми людьми, кто своим кривосудьем, Кару презревши богов, разоренье друг другу приносит. Посланы Зевсом на землю-кормилицу три мириады Стражей бессмертных. Людей земнородных они охраняют, Правых и злых человеческих дел соглядатаи, бродят По миру всюду они, облеченные мглою туманной. Есть еще дева великая Дике, рожденная Зевсом,</p>
---	--

ένδοξη και αξιοσέβαστη απ' τους θεούς που εξουσιάζουνε τον Όλυμπο.

Όταν κανείς τη βλάπτει και την κατηγορεί στρεβλά,

αμέσως πάει και κάθεται πλάι στο Δία τον πατέρα της, το γιο του Κρόνου,

260και απαγγέλλει τον άδικο των ανθρώπων νου, για να πληρώσει

ο λαός τις αμαρτίες των βασιλιάδων του που στέκονται ολέθρια

κι εκτρέπουνε το δίκαιο σ' άλλο δρόμο μ' άδικες αποφάσεις.

Αυτά βασιλιάδες ν' αποφεύγετε, τις κρίσεις σας διορθώστε,

δωροφάγοι, και τις στραβές τις δίκες σας ξεχάστε τις ολότελα.

Στον ίδιο του τον εαυτό κάνει κακό ο άνθρωπος που κάνει κακό σε άλλον

και η κακή η σκέψη για εκείνον που τη σκέφτηκε είναι η πιο κακή.

Όλα τα βλέπει του Δία ο οφθαλμός κι όλα τα νιώθει,

και βέβαια και τούτα ακόμη τα παρατηρεί, αν το θελήσει,

ούτε και του ξεφεύγει τι είδους δίκαιο είναι αυτό που η πόλη εντός της κλείνει.

270Μακάρι τώρα εγώ, ούτε ο ίδιος ούτε ο γιος μου,

δίκαιος να μουνα στους ανθρώπους μέσα, αφού σου βγαίνει σε κακό να είσαι

δίκαιος, αν βρίσκει δικαίωση μεγαλύτερη ο περισσότερο άδικος.

Μα ελπίζω πως αυτά ο Δίας ο συνετός εις πέρας δε θα φέρει ακόμη.

Славная, чтимая всеми богами, жильцами Олимпа.

Если неправым деяньем ее оскорбят и обидят,

Подле родителя-Зевса немедля садится богиня

260 И о неправде людской сообщает ему. И страдает

Целый народ за нечестье царей, злоумышленно правду

Неправосудьем своим от прямого пути отклонивших.

И берегитесь, цари-дароядцы, чтоб так не случилось!

Правду блюдите в решениях и думать забудьте о кривде.

Зло на себя замышляет, кто зло на другого замыслил.

Злее всего от дурного совета советчик страдает.

Зевсово око все видит и всякую вещь примечает;

Хочет владыка, глядит, — и от взоров не скроется зорких,

Как правосудье блюдется внутри государства любого.

270 Нынче ж и сам справедливым я быть меж людей не желал бы,

Да заказал бы и сыну; ну, как же тут быть справедливым,

Если чем кто неправее, тем легче управу находит?

Верю, однако, что Зевс не всегда же терпеть это будет.

Πέρση, εσύ στο νου σου βάλ' τα αυτά,
δώσε στο δίκαιο προσοχή και ξέχνα ολότελα
τη βία.
Αφού ο γιος του Κρόνου τούτο το νόμο στους
ανθρώπους όρισε:
από τη μια τα ψάρια και τ' αγρίμια και τα
πετούμενα πουλιά
να τρων το ένα τ' άλλο, μια και δικαιοσύνη
ανάμεσά τους δεν υπάρχει.
Μα στους ανθρώπους έδωσε το δίκαιο που
είναι άριστο πολύ.
280 Αν κανείς ξέρει το δίκιο και θέλει να το
πει,
σε τούτον ο Δίας που μακριά ηχεί του δίνει
ευδαιμονία.
Μα όποιος ψέματα θα πει στη μαρτυρία του,
αφού ψευδόρκησε
εκούσια, και τη δικαιοσύνη έβλαψε κι
αγιάτρευτα αμάρτησε,
τούτου η γενιά αφανέστερη στο μέλλον θ'
απομείνει.
Μα του ανθρώπου που τηρεί τον όρκο του η
γενιά καλύτερη στο μέλλον.
Θα σου μιλήσω, πολύ ανόητε Πέρση, με
διάθεση αγαθή.
Εύκολα την εξαθλίωση μπορείς κι αθρόα να
την πιάσεις.
Λείος είναι ο δρόμος της, πολύ κοντά μας
μένει.
Μα μπρος στην αρετή ιδρώτα βάλανε οι θεοί
290 οι αθάνατοι. Μακριά κι απότομη η οδός γι'
αυτήν
και στην αρχή τραχιά. Μα όταν φτάσεις στην

Перс! Хорошенько запомни душою
внимательной вот что:
Слушайся голоса правды и думать забудь о
насилье.
Ибо такой для людей установлен закон
Громовержцем:
Звери, крылатые птицы и рыбы, пощады не
зная,
Пусть поедают друг друга: сердца их не
ведают правды.
Людям же правду Кронид даровал —
высочайшее благо.
280 Если кто, истину зная, правдиво дает
показанья,
Счастье тому посыпает Кронион
широкоглядящий.
Кто ж в показаньях с намереньем лжет и
неправо клянется,
Тот, справедливость разя, самого себя ранит
жестоко.
Жалким, ничтожным у мужа такого бывает
потомство;
А добродетельный муж и потомков
оставит хороших.
С доброю целью тебе говорю я, о Перс
безрассудный!
Зла натворить сколько хочешь — весьма
немудреное дело.
Путь не тяжелый ко злу, обитает оно
недалеко.
Но добродетель от нас отделили
бессмертные боги
290 Тягостным потом: крута, высока и
длинна к ней дорога,
И трудновата вначале. Но если достигнешь

<p>κορφή, εύκολη γίνεται ἐπειτα, κι ας ήταν δύσκολη.</p> <p>Πάνω απ' όλους ἀριστος αυτός που θα τα καταλάβει όλα από μόνος του,</p> <p>αφού ποια είναι τα καλύτερα για μετά και για το τέλος στοχαστεί.</p> <p>Καλός κι εκείνος πάλι που σ' όποιον μίλησε καλά υπακούει.</p> <p>Μα όποιος δεν τα καταλαβαίνει ο ίδιος, ούτε απ' άλλον ακούγοντας</p> <p>τα βάζει στην ψυχή του, αυτός αχρείος άντρας είναι.</p> <p>Αλλά εσύ, Πέρση, θεϊκή γενιά, δούλευε, πάντα στη μνήμη σου έχοντας τη δική μου προτροπή,</p> <p>για να σε απεχθάνεται ο Λιμός,</p> <p>300μα η Δήμητρα να σ' αγαπά η καλοστεφανωμένη,</p> <p>η σεβάσμια, και να γεμίζει μ' αγαθά την αποθήκη σου.</p> <p>Γιατί ο Λιμός του άεργου άντρα σύντροφος πέρα ως πέρα είναι.</p> <p>Οργίζονται οι θεοί και οι άνθρωποι μ' αυτόν που άεργος ζει,</p> <p>όμοιος στο ήθος με τους χωρίς κεντρί κηφήνες,</p> <p>που άεργοι των μελισσών τον κάματο καταναλώνουν</p> <p>τρώγοντας. Μα εσένα να σ' αρέσει τις εργασίες σου κατάλληλα να οργανώνεις,</p> <p>για να 'ναι οι αποθήκες σου γεμάτες με βιος της εποχής.</p> <p>Απ' τη δουλειά τους γίνονται οι άνθρωποι με</p>	<p>вершины,</p> <p>Легкой и ровною станет дорога, тяжелая прежде.</p> <p>Тот — наилучший меж всеми, кто всякое дело способен</p> <p>Сам обсудить и заране предвидит, что выходит из дела.</p> <p>Чести достоин и тот, кто хорошим советам внимает.</p> <p>Кто же не смыслит и сам ничего и чужого совета</p> <p>К сердцу не хочет принять, — совсем человек бесполезный.</p> <p>Помни всегда о завете моем и усердно работай,</p> <p>Перс, о потомок богов, чтобы голод тебя ненавидел,</p> <p>300 Чтобы Деметра в прекрасном венке неизменно любила</p> <p>И наполняла амбары тебе всевозможным припасом.</p> <p>Голод, тебе говорю я, всегдаший товарищ ленивца.</p> <p>Боги и люди по праву на тех негодуют, кто праздно</p> <p>Жизнь проживает, подобно безжалительному трутню, который,</p> <p>Сам не трудяся, работой питается пчел хлопотливых.</p> <p>Так полюби же дела свои вовремя делать и с рвением —</p> <p>Будут ломиться тогда у тебя от запасов амбары.</p> <p>Труд человеку стада добывает и всякий</p>
---	--

<p>ποίμνια πολλά και πλούσιοι και αν εργάζεσαι πολύ πιο προσφιλής στους αθάνατους</p> <p>310[και στους θνητούς θα είσαι. Γιατί τους άεργους πολύ τους αποστρέφονται.]</p> <p>Διόλου ντροπή η δουλειά, ντροπή η αεργία.</p> <p>Και αν εργάζεσαι, γοργά θα σε ζηλέψει ο άεργος</p> <p>καθώς πλουταίνεις. Τον πλούτο η αρετή και η δόξα συνοδεύει.</p> <p>Όποια κι αν είναι η τύχη σου, είναι καλύτερα να εργάζεσαι,</p> <p>αν απ' τα ξένα κτήματα την ανόητη καρδιά σου</p> <p>στρέψεις στην εργασία και για το βιος φροντίζεις, όπως σε προτρέπω.</p> <p>Δε φτάνει η ντροπή για να χορτάσει τον άντρα που 'χει ανάγκη,</p> <p>ντροπή που τους ανθρώπους βλάπτει πολύ ή ωφελεί.</p> <p>Κοντά στη φτώχεια η ντροπή, στον πλούτο πλάι το θράσος.</p> <p>320Τα πλούτη δεν πρέπει να τ' αρπάζεις: αυτά που σου δίνει ο θεός πολύ καλύτερα είναι.</p> <p>Γιατί ακόμη κι αν κανείς με των χεριών τη βία μεγάλο πλούτο αρπάξει</p> <p>ή τον ληστέψει με τα λόγια του, καθώς πολλές φορές</p> <p>συμβαίνει, όταν το κέρδος των ανθρώπων το μυαλό απατήσει</p> <p>και την αιδώ η αδιαντροπιά την καταβάλλει,</p> <p>εύκολα αυτόν τον αμαυρώνουν οι θεοί, τον οίκο του τον φθείρουν</p>	<p>достаток,</p> <p>Если трудиться ты любишь, то будешь гораздо милее</p> <p>310 Вечным богам, как и людям: бездельники всякому мерзки.</p> <p>Нет никакого позора в работе: позорно безделье,</p> <p>Если ты трудишься, скоро богатым, на зависть ленивцам,</p> <p>Станешь. А вслед за богатством идут добродетель с почетом.</p> <p>Хочешь бывалое счастье вернуть, так уж лучше работай,</p> <p>Сердцем к чужому добру перестань безрассудно тянуться</p> <p>И, как советую я, о своем пропитанье подумай.</p> <p>Стыд нехороший повсюду сопутствует бедному мужу,</p> <p>Стыд, от которого людям так много вреда, но и пользы.</p> <p>Стыд — удел бедняка, а взоры богатого смелы.</p> <p>320 Лучше добром богоданным владеть, чем захваченным силой.</p> <p>Если богатство великое кто иль насилем добудет,</p> <p>Или разбойным своим языком — как бывает нередко</p> <p>С теми людьми, у которых стремлением жадным к корысти</p> <p>Ум отуманен и вытеснен стыд из сердца бесстыдством, —</p> <p>Боги легко человека такого унизиют, разрушат</p>
---	---

και λίγο χρόνο ο πλούτος αυτόν ακολουθεί.

Όμοια κι εκείνος που κακό θα κάνει στον ικέτη
ή τον ξένο του,

κι εκείνος που στην κλίνη του αδερφού του
ανεβαίνει,

στο κρυφό κρεβάτι της συζύγου του, κάνοντας
πράγματα ανάρμοστα,

330 αυτός που απ' αμυαλιά αδίκησε παιδιά
ορφανά,

κι óποιος το γέροντα γονιό του στο κακό των
γηρατειών κατώφλι

με λόγια σκληρά στεναχωρεί και βρίζει.

Μ' αυτόν στ' αλήθεια οργίζεται ο Δίας ο ίδιος
και στο τέλος του

για τ' ἀδικα τα ἔργα του ὥρισε σκληρή αμοιβή.

Μα εσύ εντελώς από τέτοια ἔργα την ανόητη
ψυχή σου απομάκρυνε.

Να κάνεις κατά τη δύναμή σου θυσίες στους
αθάνατους θεούς,

αγνά και καθαρά, και ωραία μεριά επάνω
στους βωμούς να καις.

Άλλοτε με σπονδές να τους εξευμενίζεις και
θυμιάματα,

και σαν πλαγιάζεις και σαν έρχεται το ιερό του
ήλιου φως,

340 για να 'ναι η καρδιά και ο νους τους
ευμενείς για σένα,

και να μπορείς να παζαρεύεις τον κλήρο
άλλων κι óχι άλλος το δικό σου.

Για φαγητό αυτόν που σ' αγαπά να προσκαλείς
και τον εχθρό σου áσ' τον.

Дом, — и лишь краткое время он тешиться
будет богатством.

То же случится и с тем, кто обидит
просяющих защиты

Иль чужестранцев, кто к брату на ложе
взойдет, чтобы тайно

Совокупиться с женою его, — что весьма
непристойно!

330 Кто легкомысленно против сирот
погрешит малолетних,

Кто нехорошою бранью отца своего
обругает,

Старца, на грустном пороге стоящего
старости тяжкой.

Истинно, вызовет гнев самого он Кронида,
и кара

Тяжкая рано иль поздно постигнет его за
нечесть!

Этого ты избегай безрассудной своею
душою.

Жертвы бессмертным богам приноси
сообразно достатку,

Свято и чисто, сжигай перед ними
блестящие бедра.

Кроме того, возлияния богам совершай и
куренья,

Спать ли идешь, появление ль священного
света встречаешь,

340 Чтобы к тебе относились они с
благосклонной душою,

Чтоб покупал ты участки других, а не твой
бы — другие.

Друга зови на пирушку, врага обходи
приглашеньем.

Εκείνον προπάντων να καλείς που κατοικεί κοντά σου.	Тех, кто с тобою живет по соседству, зови непременно:
Γιατί αν κάτι κακό στο κτήμα σου συμβεί,	Если несчастье случится, — когда еще пояс подвяжет
τρέχουνε άζωστοι οι γείτονες, μα οι συγγενείς αφού ζωστούνε πρώτα.	Свойственник твой! А сосед и без пояса явится тотчас.
Τόση ο κακός ο γείτονας πληγή, όση ο καλός βοήθεια μεγάλη.	Истая язва — сосед нехороший; хороший — находка.
«Επιασε την καλή» αυτός που γείτονα έλαχε καλό.	В жизни хороший сосед приятнее почестей всяких.
Ούτε και θα χαθεί το βόδι του, εάν ο γείτονας κακός δεν είναι.	Если бы не был сосед твой дурен, то и бык не погиб бы.
Μέτρα καλά τα δανεικά απ' το γείτονα, καλά να τα επιστρέψεις,	Точно отмерив, бери у соседа взаймы: отдавая,
350 με το ίδιο μέτρο, και με καλύτερο αν μπορείς,	350 Меряй такою же мерой, а можешь, — так даже и больше,
ώστε να βρεις, αν χρειαστείς, και στο μέλλον επαρκή βοήθεια.	Чтобы наверно и впредь получить, коль нужда приключится.
Κακό κέρδος μη βγάζεις. Τα κέρδη τα κακά ίσον ζημιά.	Выгод нечистых беги: нечистая выгода — гибель.
Αγάπα αυτόν που σ' αγαπά. Αυτόν που σε πλησίασε παρέα να του κάνεις.	Тех, кто любит, — люби; если кто нападет, — защищайся.
Δίνε σ' όποιον σου δίνει και σ' όποιον δε σου δίνει να μη δίνεις.	Только дающим давай; ничего не давай недающим.
Δίνει κανείς στον απλοχέρη, στο σφιχτοχέρη όμως δε δίνει.	Всякий дающему даст, недающему всякий откажет.
Είναι καλό το Δόσιμο, κακή η Αρπαγή και του θανάτου δότης.	Дать — хорошо; но насилино берущего смерть ожидает.
Αν άνθρωπος κανείς θέλει και δίνει, και μάλιστα πολλά,	Тот, кто охотно дает, если даже дает он и много,
χαίρεται με το δώρο του και τέρπεται η καρδιά του.	Чувствует радость, давая, и сердцем своим веселится.
Μα αν κανείς ακούσει την αδιαντροπιά του κι αρπάξει κάτι από μόνος του,	Если же кто своевольно берет, повинуясь бесстыдству, —
360 ακόμη κι αν είν' μικρή η αρπαγή παγώνει την καρδιά σου.	360 Пусть и немного он взял, — но печалит нам милое сердце.

Γιατί εάν στο λίγο επάνω λίγο βάζεις,

κι αυτό συχνά το κάνεις, γοργά θα γίνει, κι
αυτό ακόμα, μέγα.

Αυτός που σ' όσα έχει κι άλλα φέρνει, αυτός
την καυτερή την πείνα θ' αποφύγει.

Αυτό που ναι στο σπίτι απιθωμένο τον
άνθρωπο δεν τον ενοχλεί:

στο σπίτι είναι καλύτερα, γιατί είναι ζημιά να
μένει έξω.

Είναι καλό απ' ότι σου βρίσκεται να παίρνεις,
μα συμφορά για την ψυχή

να επιθυμείς εκείνο που σου λείπει. Αυτά να τα
στοχάζεσαι σου παραγγέλλω.

Όταν κάνεις αρχή σ' ένα πιθάρι κι όταν αυτό¹
κοντεύει να αδειάσει, χόρταινε,

στο μεταξύ να είσαι φειδωλός. Στον πάτο πια
ελεεινή η οικονομία είναι.

370[Και το μισθό που σ' άντρα φύλο σου
έταξες να τον εξασφαλίζεις.

Ακόμη και με τον αδερφό σου βάλλε,
κάνοντας πως γελάς, μάρτυρα.

Γιατί η ευπιστία και η δυσπιστία εξίσου
καταστρέφουν τους ανθρώπους.]

Και μη σου εξαπατά το νου γυναίκα με
στολισμένα πιστινά

σαν φλυαρεί χαριτωμένα την ώρα που την
έπιασες να εξερευνά την αποθήκη σου.

Όποιος γυναίκα εμπιστεύεται, απατεώνα
εμπιστεύεται.

Είθε να έχεις ένα παιδί μοναχογιό τον πατρικό
να σώζει

οίκο. Μ' αυτόν τον τρόπο στο σπίτι μέσα
αυξάνει ο πλούτος.

Если и малое даже прикладывать к малому
будешь,

Скоро большим оно станет; прикладывай
только почаще.

Жгучего голода тот избежит, кто копить
приучился.

Если что заперто дома, об этом заботы
немного.

Дома полезнее быть, оставаться снаружи
опасно.

Брать — хорошо из того, что имеешь. Но
гибель для духа

Рваться к тому, чего нет. Хорошенько
подумай об этом.

Пей себе вволю, когда начата иль кончается
бочка,

Будь на сердке умерен; у дна же смешна
бережливость.

370 Другу всегда обеспечена будь
договорная плата.

С братом и с тем, как бы в шутку, дела при
свидетелях делай.

Как подозрительность, так и доверчивость
гибель приносит.

Женщин беги вертихвосток, манящих речей
их не слушай.

Ум тебе женщина вскружит и живо амбары
очистит.

Верит поистине вору ночному, кто
женщине верит!

Единородным да будет твой сын. Тогда
сохранится

В целости отческий дом и умножится
всяким богатством.

<p>Και είθε να πεθάνεις γέρος ακόμη ένα παιδί πίσω αφήνοντας.</p>	<p>Пусть он умрет стариком — и опять одного лишь оставит.</p>
<p>Εύκολα ωστόσο ο Δίας και σε πιο πολλούς μπορεί να δώσει άφατο πλούτο.</p>	<p>Впрочем, Крониду легко осчастливить богатством и многих:</p>
<p>380Γιατί οι πιο πολλοί και πιο πολύ για τη δουλειά φροντίζουν μα και το κέρδος που σωρεύεται απ' αυτούς είναι περισσότερο.</p>	<p>380 Больше о многих заботы, однако и выгоды больше.</p>
<p>Αν πλούτο επιθυμεί στα στήθη η καρδιά σου μέσα,</p>	<p>Если к богатству в груди твоей сердце стремится, то делай,</p>
<p>έτσι να κάνεις, και τη μια δουλειά πάνω στην άλλη εργάσου:</p>	<p>Как говорю я, свершая работу одну за другую.</p>
<p>σαν ανατέλλουν του Άτλα οι κόρες, οι Πλειάδες,</p>	<p>Лишь на востоке начнут всходить Атлантиды-Плеяды,</p>
<p>κάνε αρχή στο θερισμό, στο όργωμα σαν δύουν.</p>	<p>Жать поспешай; а начнут заходить — за посев принимайся.</p>
<p>Αυτές νύχτες σαράντα και ημέρες</p>	<p>На сорок дней и ночей совершенно скрываются с неба</p>
<p>είναι κρυμμένες και πάλι, όταν τον κύκλο του ο χρόνος συμπληρώνει,</p>	<p>Звезды-Плеяды, потом же становятся видными глазу</p>
<p>για πρώτη φορά εμφανίζονται όταν ακονίζεται το σίδερο.</p>	<p>Снова в то время, как люди железо точить начинают,</p>
<p>Τούτος των πεδιάδων είναι ο νόμος και γι' αυτούς</p>	<p>Всюду таков на равнинах закон: и для тех, кто у моря</p>
<p>που κατοικούν στη θάλασσα κοντά μα και για όσους στων δρυμών τις κοιλάδες,</p>	<p>Близко живет, и для тех, кто в ущелистых горных долинах,</p>
<p>390μακριά από τα κύματα της θάλασσας, σε τόπο πλούσιο μένουν:</p>	<p>390 Ох многошумного моря седого вдали, населяет</p>
<p>γυμνός να σπέρνεις, γυμνός να οργώνεις,</p>	<p>Тучные земли. Но сеешь ли ты, или жнешь, или пашешь —</p>
<p>γυμνός να θερίζεις, αν θες της Δήμητρας τα έργα όλα</p>	<p>Голым работай всегда! Только так приведешь к окончанию</p>
<p>στον κατάλληλο καιρό να τα φροντίζεις και το καθετί</p>	<p>Вовремя всякое дело Деметры. И вовремя будет</p>
<p>ν' αυξάνει στον καιρό του. Μην τύχει και στο μέλλον στερημένος</p>	<p>Все у тебя возрастать. Недостатка ни в чем не узнаешь</p>

σε ξένα σπίτια να επαιτείς ζαρώνοντας και να μην καταφέρνεις τίποτα.

Έτσι και τώρα σε μένα ήρθες. Όμως εγώ άλλο δε θα σου δώσω,
ούτε θα σου δανείσω. Δούλευε, ανόητε Πέρση,
τα έργα που οι θεοί όρισαν στους ανθρώπους,
μην τύχει και θλιμμένος στην καρδιά, μαζί με τα παιδιά και τη γυναίκα σου,
400 από τους γείτονες να ζητιανεύεις τ' αναγκαία, εκείνοι όμως να μη νοιάζονται.

Δυο και τρεις φορές μπορεί και κάτι να πετύχεις. Αν όμως κι άλλο ενοχλείς, τίποτα δε θα καταφέρεις, και λόγια μάταια πολλά θα αγορεύεις:
των λόγων σου το λιβάδι άχρηστο θα 'ναι. Μα εγώ σου παραγγέλλω να σκεφτείς λύση για τις ανάγκες σου και διαφυγή απ' την πείνα.

Πρώτα απ' όλα να πάρεις σπίτι, βόδι για όργωμα, γυναίκα, αγορασμένη, όχι με γάμο, που να μπορεί ν' ακολουθεί τα βόδια, κι όλα τα αναγκαία στο σπίτι μέσα να τα χεις έτοιμα, μην τύχει και ζητάς απ' άλλον, εκείνος σου αρνείται και συ δεν έχεις, περνά ο καιρός και τα χωράφια σου αφανίζονται.

410 Μην αναβάλλεις κάτι γι' αύριο και μεθαύριο:
εκείνος που εργάζεται σ' ανώφελη εποχή την αποθήκη δε γεμίζει, ούτε ο αναβλητικός. Η επιμέλεια τη δουλειά

И по чужим безуспешно домам побираться не будешь.

Так ведь ко мне ты теперь и пришел. Но тебе ничего я

Больше не дам, не отмерю: работай, о Перс безрассудный!

Вечным законом бессмертных положено людям работать.

Иначе вместе с детьми и женою, в стыде и печали,

400 По равнодушным соседям придется тебе побираться.

Разика два или три подадут вам, но если наскучишь,

То ничего не добьешься, напрасно лишь речи потратишь.

Пастбище слов твоих будет без пользы. Подумай-ка лучше,

Как расплатиться с долгами и с голодом больше на зваться.

В первую очередь — дом и вол работающий для пашни,

Женщина, чтобы волов подгонять: не жена — покупная!

Все же орудия в доме да будут в исправности полной,

Чтоб не просить у другого; откажет он, — как обернешься?

Нужное время уйдет, и получится в деле заминка.

410 И не откладывай дела до завтра, до послезавтра:

Пусты амбары у тех, кто работать ленится и вечно

Дело откладывать любит: богатство дается

<p>προάγει.</p> <p>Ο άνθρωπος που αναβάλλει τις δουλειές διαρκώς με τις ζημιές παλεύει.</p> <p>Μόλις του καυτερού τού ήλιου η δύναμη την κάψα που φέρνει ιδρώτα πάψει, και βρέξει φθινοπωρινά</p> <p>ο Δίας ο μεγαλοδύναμος, και το θνητό μας σώμα αλλάζει και γίνεται πολύ ελαφρότερο, τότε το άστρο του Σείριου για λίγο μένει μες στη μέρα επάνω απ' το κεφάλι των ανθρώπων που 'ναι θρεμμένοι για το θάνατο κι απολαμβάνει πιο πολύ τη νύχτα.</p> <p>420 Τότε προπάντων το ξύλο που κόπηκε από σίδερο αφάγωτο απ' τα σκουλήκια μένει, ρίχνει στη γη τα φύλλα και παύει να βλασταίνει.</p> <p>Τότε λοιπόν θυμήσου να κόψεις ξύλα, μία δουλειά της εποχής.</p> <p>Τριών ποδιών κόψε γουδί, τρεις πήχεις γουδοχέρι, εφτά πόδια άξονα. Πολύ κατάλληλος μ' αυτόν τον τρόπο θα 'ναι.</p> <p>Μ' αν έχει μήκος πόδια οχτώ, μπορείς και σβάρνα απ' αυτόν να κόψεις.</p> <p>Τρεις πιθαμές τροχό να κόψεις για άμαξα με δέκα παλάμες μήκος,</p> <p>πολλά καμπύλα ξύλα. Φέρε γονάτι, όταν το βρεις, στο σπίτι σου, ψάχνοντας στα βουνά ή στα χωράφια,</p> <p>δρύινο. Το πλέον στέρεο είναι αυτό στο όργωμα με τα βόδια,</p>	<p>старањем.</p> <p>Мешкотный борется с бедами всю свою жизнь непрерывно.</p> <p>В позднюю осень, когда ослабляет палящее солнце</p> <p>Жгучий свой зной потогонный, и льется на землю дождями</p> <p>Зевс многомощный, и снова становится тело людское</p> <p>Быстрым и легким, — недолго тогда при сиянии солнца</p> <p>Над головами рожденных для смерти людей совершает</p> <p>Сириус путь свой, но больше является на небе ночью.</p> <p>420 Леса, который теперь ты подрубишь, червяк не источит.</p> <p>Сыплются листья с деревьев, побеги свой рост прекращают.</p> <p>Самое время готовить из дерева нужные вещи.</p> <p>Срезывай ступку длиной в три стопы, а пестик — в три локтя;</p> <p>Ось — длиною в семь стоп, всего это будет удобней;</p> <p>Если жив восемь, то выйдет еще из куска колотушки.</p> <p>Режь косяки по три пяди к колесам в десять ладоней.</p> <p>Режь и побольше суков искривленных из падуба; всюду</p> <p>В поле ищи и в горах и, нашедши, домой относи их:</p> <p>Нет превосходнее скрепы для плуга, чем скрепа такая,</p>
--	---

430όταν το μπήξει της Αθηνάς ο δούλος στο αλετροπόδι

με ξυλόπροκες και το προσαρμόσει πλησιάζοντάς το στο σταβάρι.

Δύο ετοίμασε ἄροτρα, στο σπίτι φτιάχνοντάς τα,

ένα μονοκόμπατο και ένα από πολλά κομμάτια, γιατί καλύτερα πολύ είναι έτσι:

αν σπάσεις το 'να, το άλλο μπορείς στα βόδια να το βάλεις.

Σταβάρια που λιγότερο τα τρώνε τα σκουλήκια από δάφνη είναι και φτελιά,

από βελανιδιά το αλετροπόδι και το γονάτι από δρυ.

Δυο βόδια εννιάχρονα αρσενικά να πάρεις —η δύναμή τους ανεξάντλητη—

που είναι πάνω στην ακμή της νιότης τους και άριστα για εργασία.

Ποτέ τα δυο τους δε θα σπάζανε μαλώνοντας το ἄροτρο

440στ' αυλάκι μέσα και τη δουλειά ευθύς να την αφήσουνε να πάει χαμένη.

Αυτά συνάμα να τ' ακολουθεί εύρωστος άντρας σαραντάχρονος,

αφού δειπνήσει τετράκλαστο ψωμί σ' οχτώ μπουκιές,

που τη δουλειά του να φροντίζει και να τραβάει ευθύ το αυλάκι,
δίχως ν' αναζητάει με το βλέμμα του συνομήλικούς του, μα την καρδιά του

να 'χει στο έργο του στραμμένη. Κανείς νεότερος στο πλάι του καλύτερος δε θα 'ναι

τους σπόρους να μοιράζει και ν' αποφεύγει την επανασπορά.

Γιατί ο νεότερος άντρας ρευμβάζει με το νου

430 Если рабочий Афины, к рассохе кривую ту скрепу

Прочно приладив, гвоздями прибьет ее к плужному дышлу.

Два снаряди себе плуга, чтоб были всегда под рукою, —

Цельный один, а другой составной; так удобнее будет:

Если сломаешь один, остается другой наготове.

Дышло из вяза иль лавра готовь, — не точат их черви;

Скрепу из падуба делай, рассоху — из дуба. Быков же

Девятилетних себе покупай ты, вполне возмужалых:

Сила таких немала, и всего они лучше в работе.

Драться друг с другом не станут они в борозде, не сломают

440 Плуга тебе, и в работе твоей перерыва не будет.

Сорокалетний за ними да следует крепкий работник,

Съевший к обеду четыре куска восемидольного хлеба,

Чтобы работал усердно и борозду гнал бы прямую,

Вбок на приятелей глаз не косил бы, но душу в работу

Вкладывал. Лучше его никогда молодой не сумеет

Поля засеягь, чтоб не было нужды в посеве вторичном.

Кто помоложе, тот больше на сверстников в

<p>του για συνομήλικους.</p> <p>Παραφύλαγε, πότε του γερανού θα ακούσεις τη φωνή</p> <p>ψηλά απ' τα νέφη που κράζει κάθε χρόνο,</p> <p>450που φέρνει το σημάδι για το όργωμα και του χειμώνα δείχνει</p> <p>του βροχερού την εποχή και την καρδιά δαγκώνει του δίχως βόδια ανθρώπου.</p> <p>Τρέφε τότε τα βόδια σου τα στριφτοκέρατα κλεισμένα μες στο στάβλο.</p> <p>Γιατί είναι εύκολο να πεις το λόγο «δώσε δυο βόδια κι άμαξα»,</p> <p>μα κι εύκολο να σου αρνηθούν: «έχουν δουλειά τα βόδια».</p> <p>Λέει ο άνθρωπος με το πολύ μυαλό πως άμαξα θα στήσει.</p> <p>Ο ανόητος, τούτο δε το γνωρίζει: τα ξύλα της άμαξας είναι εκατό</p> <p>και θέλουν πρώτα να νοιαστείς δικά σου να τα κάνεις.</p> <p>Κι αρχή-αρχή που φαίνεται για τους θνητούς τού οργώματος η ώρα,</p> <p>όρμησε τότε, συνάμα εσύ κι οι δούλοι σου,</p> <p>460και την ξερή και τη βρεγμένη γη να οργώσεις στου οργώματος την ώρα,</p> <p>σπεύδοντας πολύ πρωί, για να 'ναι τα χωράφια σου καρπούς γεμάτα.</p> <p>Την άνοιξη να βωλοκοπείς. Μα και η γη που οργώθηκε ξανά το θέρος δε θα σε διαψεύσει.</p> <p>Σπείρε το νιάμα όσο ακόμη είναι ελαφρύ το χώμα του.</p> <p>Το νιάμα προστατεύει απ' το κακό και τους θεούς τούς τέρπει.</p>	<p>сторону смотрит.</p> <p>Строго следи, чтобы вовремя крик журавлиный услышать,</p> <p>Из облаков с поднебесных высот ежегодно звучащий;</p> <p>450 Знак он для сева дает, провозвестником служит дождливой</p> <p>Зимней погоды и сердце кусает мужам беззоловным.</p> <p>Дома корми у себя в это время волов криворогих.</p> <p>Слово нетрудно сказать: «Одолжи мне волов и телегу!»</p> <p>Но и нетрудно отказом ответить: «Волы, брат, в работе!»</p> <p>Самонадеянно скажет иной: «Сколочу-ка телегу!»</p> <p>Но ведь в телеге-то сотня частей! Иль не знает он, дурень?</p> <p>Их бы вот загодя он на дому у себя заготовил!</p> <p>Только что время для смертных придет приниматься за вспашку,</p> <p>Ревностно все за работу берись — батраки и хозяин.</p> <p>460 Влажная ль почва, сухая ль — паши, передышки не зная,</p> <p>С ранней вставая зарею, чтоб пышная выросла нива.</p> <p>Вспашешь весною, а летом вздошишь — и обманут не будешь.</p> <p>Передвоив, засевай, пока еще борозды рыхлы.</p> <p>Пар вздвоенный детей от беды защитит и утешит.</p>
---	--

Ευχήσου στο Χθόνιο Δία και την αγνή τη Δήμητρα

ώριμο να βαραίνει της Δήμητρας το ιερό σιτάρι,

μόλις αρχίσεις τ' όργωμα, όταν την άκρη της λαβής του αρότρου

πιάνεις με το χέρι και τη βουκέντρα στα νώτα κατεβάζεις των βοδιών,

καθώς τραβάν με το ζυγόλουρο τον δρύινο πάσσαλο.

470 Κι ο δούλος λίγο πίσω, κρατώντας τσάπα, στα πουλιά να δίνει κόπο

τους σπόρους καλοκρύβοντας. Γιατί 'ναι ἀριστη η τάξη στις δουλειές

για τους θνητούς, μα η αταξία κάκιστη.

Μ' αυτό τον τρόπο θα έγερναν προς τη γη τα στάχυα από το μέστωμα,

αν έδινε αργότερα ο ίδιος ο Ολύμπιος Δίας
ωρίμασμα καλό.

Και τότε τις αράχνες απ' τα αγγεία σου θα σάρωνες. Κι ελπίζω

εσύ να χαίρεσαι σαν παίρνεις απ' το βιος που μες στο σπιτικό σου θα 'ναι.

Κι όλος ευημερία στη λαμπερή την άνοιξη θα φτάσεις, δίχως τους άλλους

να κοιτάς. Και την ανάγκη σου άνθρωπος άλλος θα 'χει.

Μ' αν στο ηλιοστάσιο τη θεία γη οργώσεις,

480 θα θερίσεις καθιστός και με το χέρι σου χερόβιλα μικρά θ' αδράχνεις,

μέσα στη σκόνη θα δεματιάζεις το ένα στάχυ ανάποδα στο άλλο, δίχως να χαίρεσαι πολύ,

και σε κοφίνι θα τα κουβαλήσεις. Λίγοι θα σε

Жарко подземному Зевсу молись и Деметре пречистой,

Чтоб полновесными вышли священные зерна Деметры.

В самом начале посева молись им, как только, за ручку

Плужную взявшись рукой, острием батога прикоснешься

К спинам волов, на ярмо налегающих.
Сзади с мотыгой

470 Мальчик-невольник пускай затруднение птицам готовит,

Семя землей засыпая. Для смертных порядок и точность

В жизни полезней всего, а вреднее всего беспорядок.

Склонятся так до земли наливные колосья на ниве, —

Только бы добрый конец пожелал даровать Олимпиец!

От паутины очисти сосуды. И будешь, надеюсь,

Всею душой веселиться, припасы из них доставая.

В полном достатке до светлой весны доживешь, и не будет

Дела тебе до соседей, — в тебе они будут нуждаться.

Если священную почву засеешь при солновороте,

480 Жать тебе сидя придется, помалу горстями хватая;

Пылью покрытый, не очень-то радуясь, свяжешь колосья

И понесешь их в корзине; никто на тебя и

θαυμάσουν.	не взглянет.
Αλλοτε κι άλλος είναι του Δία, που την αιγίδα του βαστά, ο νους, και είναι δύσκολο στους θνητούς ανθρώπους να τον εννοήσουν.	Впрочем, изменчивы мысли у Зевса-эгидодержавца,
Μα κι αν αργά οργώσεις, αυτή τη γιατρειά θα μπορούσες να βρεις: τότε που ο κούκος μέσα απ' τα φύλλα της βαλανιδιάς πρώτη φορά λαλεί, και τέρπει τους θνητούς πάνω στη δίχως όρια γη, μακάρι να βρέξει τότε ο Δίας την τρίτη μέρα, δίχως να σταματά, και δίχως το νερό να ξεπερνά τη χηλή απ' το βόδι, ούτε να υπολείπεται.	Людям, для смерти рожденным, в решенья его не проникнуть.
490 Μ' αυτό τον τρόπο το όργωμα που έγινε αργά ισοφαρίζει το πρώιμο όργωμα. Μες την καρδιά σου φύλαγε σωστά τα πάντα: μη σου ξεφύγει η ἀνοιξη η λαμπρή που έρχεται, ούτε η βροχή στην ώρα της.	Если посеешься поздно, то вот что помочь тебе может:
Προσπέρνα του χαλκουργού το μαγαζί και τις ζεστές τις λέσχες στη χειμερινή εποχή, όταν το κρύο τούς ανθρώπους απ' τις δουλειές τους εμποδίζει, τότε που ο άοκνος άντρας το σπίτι του πολύ το δυναμώνει, μην τύχει και του κακού χειμώνα η Δυσκολία σε προφτάσει με τη Φτώχεια, και με αδύνατο χέρι πόδι παχύ πιέζεις.	В пору, когда куковать начинает кукушка в дубовой Темной листве, услаждая людей на земле беспредельной,
Ο άεργος άντρας, που στην κενή του ελπίδα επιμένει και τ' αναγκαία της ζωής του λείπουν, λόγια πολλά κακά προς την καρδιά του λέει.	К третьему дню пусть Кронид задождит и струится, доколе В уровень станет с воловьим копытом, — не выше, не ниже.
	490 Так и посевший поздно сравняется с севшим рано.
	Все это в сердце своем сбереги и следи хорошенъко
	За наступающей светлой весной, за дождливыми днями.
	Не заходи ни в корчму, разогретую жарко, ни в кузню
	Зимней порою, когда человеку работать мешает
	Холод: прилежный работу найдет и теперь себе дома.
	Бойся, чтоб бедность жестокой зимою тебя не настигла:
	Будешь ты тискать рукой исхудалой опухшие ноги.
	Часто лентяй, исполненья надежды пустой ожидая,
	Впавши в нужду, на дела нехорошие сердцем склонялся.

500 Δε φτάνει η ελπίδα το στερημένο άντρα να τον θρέψει,

σαν κάθεται στη συντροφιά και αρκετό δεν είν' το βιος του.

Συμβούλευε τους δούλους σου όταν στη μέση του το θέρος είναι ακόμα:

«δε θα 'ναι για πάντα καλοκαίρι. Φτιάξτε καλύβες».

Το Ληναιώνα μήνα —μέρες κακές, που γδέρνουν όλες τους ακόμη και τα βόδια—

να τον φυλάγεσαι, καθώς και τα νερά τα παγωμένα που εμφανίζονται

πάνω στη γη σκληρά σαν ο βοριάς φυσήξει.

Αυτός από τη Θράκη την ιππότροφη μες στο πλατύ το πέλαγος

φυσώντας το σηκώνει. Μουγκρίζει το δάσος και η γη.

Πολλές βελανιδιές ψηλόκορφες κι έλατα ογκώδη

510 μες στα φαράγγια του βουνού τα ρίχνει κάτω στην πολύτροφη γη

σαν πέφτει πάνω τους. Κι όλο το δάσος τότε το απέραντο βοά.

Τρέμουν τ' αγρίμια και βάζουν την ουρά απ' τ' αχαμνά τους κάτω.

Είναι ορισμένων απ' αυτά το δέρμα κατάσκιο απ' τις τρίχες.

Ακόμη κι έτσι όμως περνά από μέσα τους ψυχρός ο άνεμος δασύστερνα κι ας είναι.

Και μέσα απ' το δέρμα του βοδιού περνά, χωρίς αυτό να τον κρατάει,

και μέσα από τη μακρυμάλλα γίδα πνέει. Τα πρόβατα όμως,

μια που 'ναι η τρίχα τους δασιά, δεν τα περνά

500 Трудно тому бедняку, кто в корчмах заседает, надеждой

Тешится доброй, когда он и хлеба куска не имеет.

Предупреждай домочадцев, когда еще лето в разгаре:

«Помните, лето не вечно продлится, — готовьте запасы!»

Месяц очень плохой — ленеон, для скотины тяжелый.

Бойся его и жестоких морозов, которые почву

Твердою кроют корой под дыханием ветра Борея:

К нам он из Фракии дальней приходит, кормилицы коней,

Море глубоко взрывает, шумит по лесам и равнинам.

Много высоковетвистых дубов и раскидистых сосен

510 Он, налетев безудержно, бросает на тучную землю

В горных долинах. И стонет под ветром весь лес неиссчетный.

Дикие звери, хвосты между ног поджимая, трясутся —

Даже такие, что мехом одеты.
Пронзительный ветер
Их продувает теперь, хоть и густокосматы их груди.

Даже сквозь шкуру быка пробирается он без задержки,

Коз длинношерстных насквозь продувает. И только не может

Стад он овечьих продуть, потому что

<p>φυσώντας η δύναμη του ανέμου, του βοριά. Το γέροντα γοργόδρομο τον κάνει.</p>	<p>пушисты их руна, — Он, даже старцев бежать заставляющий силой своею.</p>
<p>Μα την παρθένα με τ' απαλό το δέρμα δε διαπερνά, 520που μένει μες στο σπίτι πλάι στη μητέρα της</p>	<p>Не продувает он также и девушки с кожею нежной; 520 Дома сидеть остается она подле матери милой,</p>
<p>και δε γνωρίζει ακόμη τις δουλειές της Αφροδίτης της πολύχρυσης. Κι αφού το απαλό της δέρμα έλουσε καλά και πλούσια έχρισε με λάδι, στο βάθος του σπιτιού ξαπλώνει στις μέρες του χειμώνα,</p>	<p>Чуждая мыслей пока о делах многозлатной Киприды; Тщательно нежное тело омывши и смазавши жирно Маслом, во внутренней комнате спать она мирно ложится</p>
<p>όταν ο δίχως κόκαλα τρώει το πόδι του στ' ανήλιο σπίτι του, στα θλιβερά του μέρη. Τροφή ο ήλιος δεν του δείχνει να ορμήσει, μα στο λαό στριφογυρνά των μελαψών ανθρώπων και την πόλη, και πιο αργά στο πανελλήνιο λάμπει.</p>	<p>В зимнюю пору, когда в своем доме холодном и темном Грустно безкостый ютится и сам себе ногу кусает; Солнце не светит ему и не кажется желанной добычи: Ходит оно далеко-далеко, над страной и народом Черных людей, и приходит к все эллинам много позднее.</p>
<p>Και τότε τα κερασφόρα και τα δίχως κέρατα στο δάσος που κοιμούνται ζώα 530σκορπάν στα δασωτά φαράγγια και κροταλίζουν θλιβερά τα δόντια τους, κι όλα για τούτο έχουνε στο νου τους έγνοια, το πού να βρούνε, σκέπη ζητώντας, σφαλιστό κρυψώνα σε πέτρινη σπηλιά. Τότε μοιάζουνε με θνητό που έχει τρία πόδια, που του σπασε η ράχη και το κεφάλι του κοιτά στο χώμα. Ίδια με τούτον τριγυρνάν, το χιόνι το λευκό</p>	<p>Все обитатели леса, без рог ли они иль с рогами, 530 Щелкая жалко зубами, скрываются в чаши лесные. Всем одинаково душу тревожит им та же забота: Как бы в лесистом ущелье каком иль скалистой пещере Скрыться от холода. Выглядят люди тогда, как триногий С сгорбленной круто спиной, с головою, к земле обращенной: Бродят, подобно ему, избегая блестящего</p>

<p>ζητώντας να ξεφύγουν.</p> <p>Τότε σκέπη για το κορμί σου να ντυθείς, καθώς σου παραγγέλλω,</p> <p>μια χλαίνη μαλακή κι έναν χιτώνα που φτάνει ως τα πόδια.</p> <p>Σε αραιό στημόνι πυκνό το υφάδι να περάσεις.</p> <p>Αυτήν να τυλιχτείς, για να 'ναι οι τρίχες σου ακίνητες</p> <p>540κι ούτε ν' αναρριγούνε σηκωμένες όρθιες σε όλο σου το σώμα.</p> <p>Γύρω απ' τα πόδια σου πέδιλα ταιριαστά να δέσεις από βόδι</p> <p>που βίᾳα θανατώθηκε, με πίλημα από μέσα ντύνοντάς τα.</p> <p>Από ερίφια πρωτότοκα, σαν έρθει ο καιρός του κρύου,</p> <p>δέρματα να συρράγεις με χορδή βοδιού, τη ράχη σου για να τυλίξεις,</p> <p>για προστασία απ' τη βροχή. Και πάνω στο κεφάλι σου</p> <p>να έχεις σκούφο καλοκαμωμένο, τ' αυτιά να μην σου βρέχονται.</p> <p>Μιας κι είναι η αυγή ψυχρή βοριάς σαν πέσει, κι ομίχλη εωθινή απλώνεται απ' τον αστρόφορτο ουρανό στη γη</p> <p>στα σιτοφόρα των καλότυχων χωράφια.</p> <p>550Η ομίχλη αυτή απ' τα αέναα ποτάμια αντλεί</p> <p>και με του ανέμου τη θύελλα σηκώνεται ψηλά πάνω απ' τη γη,</p> <p>κι άλλοτε βρέχει προς το βράδυ κι άλλοτε φυσά,</p>	<p>снега.</p> <p>В эту бы пору советовал я, для укрытия тела,</p> <p>Мягкий плащ надевать и хитон, до земли доходящий,</p> <p>Вытканый густо уточною нитью по редкой основе,</p> <p>В них одевайся, чтоб волосы кожи твоей не дрожали</p> <p>540 И не стояли по телу торчмя, не ерошились зябко.</p> <p>На ноги — обувь из кожи быка, что не сдох, а зарезан;</p> <p>Впору тебе чтоб была и выстлана войлоком мягким.</p> <p>Шкуры козлят первородных, лишь холод осенний наступит,</p> <p>Сшей сухожильем бычачьим и на спину их и на плечи,</p> <p>Если под дождь попадаешь, накидывай. Голову сверху</p> <p>Войлочной шляпой искусствой покрой, чтобы уши не мокли.</p> <p>Холодны зори в то время, как наземь Борей упадает.</p> <p>Зорями с звездного неба на землю туман благодатный</p> <p>Сходит и нивам владельцев блаженных несет плодородье.</p> <p>550 С рек, непрерывно текущих, набравши воды изобильно</p> <p>И высоко от земли унесенный дыханием ветра,</p> <p>То он вечерним дождем проливается, то улетает,</p>
---	--

<p>σαν ο βοριάς της Θράκης τα πυκνά τα σύννεφα ταράζει.</p>	<p>Если подует фракийский Борей, разгоняющий тучи.</p>
<p>Αυτήν αφού προφτάσεις τις δουλειές σου τελειώνοντας, στο σπίτι σου να πας, μην τύχει και ποτέ απ' τον ουρανό σύννεφο σκοτεινό από γύρω σε σκεπάσει και κάνει μούσκεμα το σώμα σου και τα ενδύματά σου βρέξει.</p>	<p>Раньше тумана работу кончай и домой отправляйся, Чтоб непроглядный туман тот, спустившись, тебя не окутал, Не промочил бы одежды и влажным не сделал бы тела.</p>
<p>Μα να φυλάγεσαι απ' αυτόν. Γιατί είναι αυτός ο μήνας ο πιο δύσκολος, θυελλώδης, για τα βοσκήματα σκληρός, σκληρός για τους ανθρώπους. Τότε το μισό απ' την κανονική μερίδα τους να δίνεται στα βόδια, αλλά στον άνθρωπο</p>	<p>Этого ты избегай. Тяжелейший за целую зиму Названный месяц; тяжел для людей он, тяжел для скотины.</p>
<p>560το πιο μεγάλο μέρος της. Γιατί οι μακριές βοηθούν οι νύχτες.</p>	<p>Корму довольно волам половины теперь, человеку ж</p>
<p>Φύλαγε αυτές τις συμβουλές και να ισοζυγιάζεις τις νύχτες και τις μέρες, μέχρι ο χρόνος να συμπληρωθεί, μέχρι και πάλι</p>	<p>560 Больше давай: тут поможет сама долгота благосклонной. Строго за этим следи и до самого нового года</p>
<p>των πάντων η μητέρα, η γη, ανάμικτους καρπούς να φέρει. Και μόλις συμπληρώσει ο Δίας μέρες εξήντα χειμωνιάτικες</p>	<p>Ночи выравнивай с днями, пока не родит тебе снова Общая мать-земля пищевых всевозможных припасов.</p>
<p>μετά το ηλιοστάσιο, τότε το άστρο Αρκτούρος αφήνει το ιερό του Ωκεανού το ρεύμα και ανατέλλει ολόλαμπρο για πρώτη φορά στην αρχή της νύχτας.</p>	<p>Только лишь царственный Зевс шестьдесят после солноворота Зимних отмеряет дней, как выходит с вечерней зарею</p>
<p>Μετά απ' αυτόν η χελιδόνα, η κόρη του Πανδίονα, που ορθρινά θρηνεί, σηκώνεται στο φως για τους ανθρώπους, μόλις αρχίζει η άνοιξη.</p>	<p>Из океанских священных течений Арктур светоносный И в продолжение ночи все время сверкает на небе. Следом за ним, с наступившей весною, является к людям</p>
<p>570Αυτήν προφταίνοντας τ' αμπέλια να</p>	<p>Ласточка-Пандионида с звенящую, громкою песнью;</p>
	<p>570 Лозы подрезать лучше всего до ее</p>

κλαδεύεις. Καλύτερα έτσι είναι.	появление.
Αλλ' όταν ο φερέοικος από τη γη επάνω στα φυτά ανεβαίνει,	В пору, когда, от Плеяд убегая, с земли на растенья
τις Πλειάδες προσπαθώντας ν' αποφύγει, τότε τ' αμπέλια μην τα σκάβεις πια,	Станет всползать домоносец, не время окапывать лозы.
μα ν' ακονίζεις τα δρεπάνια και τους δούλους σου να ξεσηκώνεις.	Нужно серпы навострять и рабочих будить спозаранку;
Το σκιερό ξαπόσταμα και τον εωθινό τον ύπνο ν' αποφεύγεις	Долгого сна по утрам избегай и тенистых местечек
την εποχή του θερισμού, τότε που ο ήλιος το δέρμα το ξεραίνει.	В жатву, когда иссыхает от солнца и морщится кожа.
Τότε να σπεύδεις και τον καρπό στο σπίτι σου να κουβαλάς,	Утром пораньше вставай и старайся домой поскорее
αφού από τον όρθρο ακόμα έχεις σηκωθεί, για να ναι επαρκές το βιος σου.	Весь урожай увезти, чтобы пищей себя обеспечить.
Γιατί η αυγή το ένα τρίτο της δουλειάς τής μέρας πιάνει,	Добрую треть целодневной работы заря совершаet.
η αυγή σε προχωράει στο δρόμο, σε προχωράει και στη δουλειά,	Путь ускоряет заря, ускоряет и всякое дело.
580η αυγή που σαν φανεί πολλούς στο δρόμο ανθρώπους βγάζει	580 Только забрезжит заря, — и выводит она на дорогу
και βάζει το ζυγό πάνω σε πλήθος βόδια.	Много людей и на многих волов ярмо налагает.
Και μόλις το γαϊδουράγκαθο ανθίζει και το τζιτζίκι βουερό	В пору, когда артишоки цветут и, на дереве сидя,
πάνω στο δέντρο καθισμένο οξύ τραγούδι χύνει συνεχώς	Быстро, размеренно льет из-под крыльев трескучих цикада
απ' τα φτερά του κάτω, την ώρα του θέρους τού κοπιαστικού,	Звонкую песню свою средь томящего летнего зноя, —
τότε παχύτατες οι γίδες είναι κι άριστο το κρασί,	Козы бывают жирнее всего, а вино всего лучше,
λάγνες όσο ποτέ οι γυναίκες, μα ασθενικότατοι οι άντρες,	Жены всего похотливей, всего слабосильней мужчины:
αφού ο Σείριος τους ξεραίνει το κεφάλι και τα γόνατα,	Сириус сушит колени и головы им беспощадно,

<p>κι είναι το δέρμα μαραμένο από την κάψα. Μα τότε πια</p>	<p>Зноем тела опаляя. Теперь для себя отыщи ты</p>
<p>είθε να έχεις τη σκιά του βράχου και βίβλινο κρασί,</p>	<p>Место в тени под скалой и вином запасися библинским.</p>
<p>590κριθαρόψωμο με γάλα ζυμωμένο και γάλα από γίδες που παύουν να θηλάζουν,</p>	<p>590 Сдобного хлеба к нему, молока от козы некормящей,</p>
<p>κρέας από δασόθρεφτη δαμάλα που δε γέννησε ακόμα</p>	<p>Мяса кусок от телушки, вскормленной лесною травою,</p>
<p>κι από πρωτότοκα κατσίκια. Να πίνεις κι από πάνω φλογερό κρασί</p>	<p>Иль первородных козлят. И винцо попивай беззаботно,</p>
<p>στον ίσκιο καθισμένος, με χορτασμένη από φαΐ καρδιά,</p>	<p>Сидя в прохладной тени и насытивши сердце едою,</p>
<p>το πρόσωπό σου στρέφοντας απέναντι στο Ζέφυρο που ζωηρά φυσάει.</p>	<p>Свежему ветру Зефиру навстречу лицо повернувши,</p>
<p>Κι από αέναη κρήνη και τρεχούμενη, αθόλωτη, να χύνεις πρώτα</p>	<p>Глядя в прозрачный источник с бегущею вечно водою.</p>
<p>τρία μέρη το νερό, ενώ το τέταρτο κρασί να ρίχνεις.</p>	<p>Часть лишь одну ты вина наливай, воды же три части.</p>
<p>Τους δούλους σου παρότρυνε της Δήμητρας το ιερό το στάρι</p>	<p>Только начнет восходить Орионова сила, рабочим</p>
<p>ν' αλωνίζουν, μόλις φανεί πρώτη φορά ο δυνατός Ωρίων,</p>	<p>Тотчас вели молотить священные зерна Деметры</p>
<p>σε χώρο ευάερο, σ' αλώνι ολοστρόγγυλο.</p>	<p>На округленном и ровном току, не закрытом от ветра.</p>
<p>600Καλά μετρώντας το στ' αγγεία σου μέσα βάλ' το. Κι όταν</p>	<p>600 Тщательно вымерив, ссыпь их в сосуды. А после того как</p>
<p>όλο το βιος σου ταιριαστά στο σπίτι μέσα αποθηκεύσεις,</p>	<p>Кончиши работу и дома припасы готовые сложишь,</p>
<p>άνθρωπο δίχως οικογένεια για εργάτη σου να πάρεις και για υπηρέτρια δίχως παιδί</p>	<p>Мой бы совет — батраком раздобудься бездомным да бабой,</p>
<p>να ψάξεις σε προτρέπω. Δύσκολη είναι η υπηρέτρια παιδί στο στήθος σαν βυζαίνει.</p>	<p>Но чтоб была без ребят! С сосунком неудобна прислуга.</p>
<p>Και σκύλο να φροντίζεις κοφτερόδοντο, να μη λυπάσαι το ψωμί γι' αυτόν,</p>	<p>Псом заведись острозубым, да с кормом ему не скучися, —</p>

<p>μην τύχει και τα πράγματά σου αφαιρέσει ο κλέφτης που κοιμάται την ημέρα.</p>	<p>Спящего днем человека ты можешь тогда не бояться.</p>
<p>Χορτάρι κι áχυρα μέσα να φέρεις, για να χουν áφθονο</p>	<p>Сена к себе наноси и мякины, чтоб на год хватило</p>
<p>τα μουλάρια και τα βόδια σου. Κι úστερα áσε τους δούλους σου</p>	<p>Мулам твоим и волам. И тогда пусть рабочие отдох</p>
<p>τα γόνατά τους ν' αναπαύσουν και τα βόδια σου να λύσουν.</p>	<p>Милям коленям дадут и волов отпрягут подъяремных.</p>
<p>Κι óταν ο Ωρίωνας κι ο Σείριος στο μέσον éρθουν</p>	<p>Вот высоко середь неба уж Сириус стал с Орионом,</p>
<p>610τ' ουρανού και τον Αρκτούρο δει η ροδοδάχτυλη αυγή,</p>	<p>610 уж начинает Заря разоперстая видеть Арктура:</p>
<p>τότε να κόψεις και να πάρεις σπίτι, Πέρση, óλα τα σταφύλια.</p>	<p>Режь, о Перс, и домой уноси виноградные гроздья.</p>
<p>Δείξ' τα στον ήλιο για μέρες δέκα και δέκα νύχτες,</p>	<p>Десять дней и ночей непрерывно держи их на солнце,</p>
<p>βάλ' τα στον íσκιο πέντε μέρες, και την éκτη ἀδειασε στους κάδους σου</p>	<p>Дней на пяток после этого в тень положи, на шестой же</p>
<p>τα δώρα του πολύτερπνου Διόνυσου.</p>	<p>Лей уже в бочки дары Диониса, несущего радость.</p>
<p>Κι óταν οι Υάδες κι οι Πλειάδες κι ο δυνατός Ωρίων</p>	<p>После ж того как Плеяды, Гиады и мощь Ориона</p>
<p>βασιλεύουν, τότε να θυμηθείς πως είναι η ώρα του οργώματος.</p>	<p>Станут на западе, — помни, что время посева настало.</p>
<p>Και η σπορά κάτω απ' τη γη καλά βαλμένη ας είναι.</p>	<p>Вот как дели полевые работы в течение года.</p>
<p>Αν τώρα σε πιάσει ο πόθος για την τρικυμιώδη ναυτιλία:</p>	<p>Если же по морю хочешь опасному плавать, то помни:</p>
<p>όταν οι Πλειάδες, τον ισχυρό και δυνατό Ωρίωνα</p>	<p>После того как ужасная мощь Ориона погонит</p>
<p>620για να ξεφύγουν, στο νεφελώδη πόντο πέφτουν,</p>	<p>620 С неба Плеяд и падут они в мглисто-туманное море,</p>
<p>τότε μανιάζουνε πνοές ανέμων κάθε είδους.</p>	<p>С яростной силою дуть начинают различные ветры.</p>
<p>Μην έχεις τότε πια το πλοίο σου στο κρασάτο πέλαγος,</p>	<p>На море темном не вздумай держать корабля в это время —</p>

<p>μα δούλευε τη γη κι έχε στο νου σου όσα σου παραγγέλλω.</p>	<p>Не забывай о совете моем и работай на суще.</p>
<p>Τράβα το πλοίο στη στεριά κι ασφάλισέ το με λιθάρια</p>	<p>Черный корабль из воды извлеки, обложи отовсюду</p>
<p>ολόγυρα, να συγκρατούν αυτά το μένος των ανέμων που υγρά φυσούν,</p>	<p>Камнем его, чтобы ветра выдерживал влажную силу;</p>
<p>αφού τον πίρο βγάλεις, για να μη σαπίσει η βροχή του Δία το πλοίο.</p>	<p>Вытащи втулку, иначе сгниет он от Зевсовых ливней;</p>
<p>Κι όλα τα ξάρτια τακτοποιημένα στο σπίτι σου μέσα απόθεσε,</p>	<p>После того отнесешь к себе в дом корабельные снасти,</p>
<p>αφού μαζέψεις μ' ευκοσμία τα φτερά του ποντοπόρου πλοίου.</p>	<p>Да поладнее свернешь корабля мореходного крылья;</p>
<p>Και το καλοφτιαγμένο το πηδάλιο κρέμασ' το πάνω απ' τον καπνό.</p>	<p>Прочно сработанный руль корабельный повесишь над дымом</p>
<p>630 Κι εσύ ο ίδιος περίμενε την εποχή του πλου, ωστότου να ῥθει.</p>	<p>630 И дожидайся, пока не настанет для плаванья время.</p>
<p>Τότε το πλοίο το γοργό σύρε στη θάλασσα και μέσα του</p>	<p>В море тогда свой корабль быстроходный спускай и такою</p>
<p>φορτίο να ετοιμάσεις όσο πρέπει, ώστε στο σπίτι σου να φέρεις κέρδος,</p>	<p>Кладью его нагружай, чтоб домой с барышом воротиться,</p>
<p>όπως, πολύ ανόητε Πέρση, ο πατέρας ο δικός μου και δικός σου</p>	<p>Как это делал отец наш с тобою, о Перс безрассудный,</p>
<p>έπλεε στα καράβια, γιατί χε ανάγκη για ένα βιος καλό.</p>	<p>В поисках добрых доходов на легких судах разъезжая.</p>
<p>Αυτός μια μέρα έφτασε κι εδώ αφού διέσχισε θάλασσα πολλή,</p>	<p>Некогда так и сюда вот на судне заехал он черном</p>
<p>αφού την Κύμη την αιολική άφησε πίσω του σε μαύρο πλοίο μέσα,</p>	<p>Длинной дорогой морской, эолийскую Киму покинув.</p>
<p>όχι την αφθονία προσπαθώντας να ξεφύγει, τον πλούτο και την ευτυχία,</p>	<p>Не от избытка, богатства иль счастья оттуда бежал он,</p>
<p>μα την κακή τη φτώχεια, που ο Δίας στους ανθρώπους δίνει.</p>	<p>Но от жестокой нужды, посланной людям Кронидом.</p>
<p>Και πλάι στον Ελικώνα, σε κώμη ελεεινή κατοίκησε,</p>	<p>Близ Геликона осел он в деревне нерадостной Аскре,</p>

640στην Ἀσκρα, κακή το χειμώνα, το θέρος
ανυπόφορη, ποτέ καλή.

Εσύ να θυμάσαι, Πέρση, όλα τα έργα στον
καιρό τους,

και μάλιστα όταν αφορούν τη ναυτιλία.

Το μικρό το πλοίο να επαινείς, στο μεγάλο
όμως τα φορτία σου να βάζεις.

Πιο μεγάλο το φορτίο, πιο μεγάλο και το
κέρδος πάνω στο κέρδος

θα 'ναι, αν οι αέρηδες κρατήσουν μακριά τα
κακά φυσήματά τους.

Κι αν στο εμπόριο στρέφεις τη μωρή ψυχή σου

και θέλεις τα χρέη να ξεφύγεις και το λιμό τον
άχαρο,

τα μέτρα θα σου δείξω εγώ της θάλασσας της
πολυτάραχης,

δίχως πεπειραμένος να 'μαι ούτε στη ναυτιλία
ούτε στα πλοία.

650Γιατί ποτέ ως τώρα σε πλοίο επάνω δεν
έπλευσα τον πόντο τον πλατύ,

παρά μονάχα στην Εύβοια απ' την Αυλίδα,
όπου οι Αχαιοί

υπομένοντας το βαρύ χειμώνα συγκέντρωσαν
στρατό

από την ιερή Ελλάδα για την Τροία με τις
ωραίες γυναίκες.

Από εκεί εγώ για τους αγώνες του
φιλοπόλεμου Αμφιδάμαντα

πέρασα στη Χαλκίδα. Πολλά τα έπαθλα
όρισαν με προκήρυξη

οι γιοι του γενναιόκαρδου. Εκεί, το βεβαιώνω,
κέρδισα τρίποδα με λαβές νικώντας μ' έναν

640 Тягостной летом, зимою плохой,
никогда не приятной.

В памяти сроки держи и ко времени всякое
дело

Делай, о Перс. В мореходстве особенно все
это важно.

Малое судно хвали, но товары грузи на
большое:

Больше положишь товару — и выгоды
больше получишь;

Только бы ветры сдержали дурные свои
дуновенья!

Если же в плаванье вздумаешь ты
безрассудно пуститься,

Чтоб от долгов отвертеться и голода злого
избегнуть,

То покажу я тебе многошумного моря
законы,

Хоть ни в делах корабельных, ни в плаванье
я неискусен.

650 В жизнь я свою никогда по широкому
морю не плавал,

Раз лишь в Евбею один из Авлиды, где
некогда зиму

Пережидали ахейцы, сбирая в Элладе
священной

Множество войск против славной
прекрасными женами Трои.

На состязание в память разумного
Амфидаманта

Ездил туда я в Халкиду; заране объявлено
было

Призов немало сынами его
большедушными. Там-то,

Гимном победу стяжав, получил я ушатый

<p>ύμνο.</p> <p>Κι αυτόν εγώ αφιέρωσα στις Μούσες του Ελικώνα,</p> <p>εκεί που πρώτη φορά με βάλανε στου καθαρού του τραγουδιού το δρόμο.</p> <p>660 Τόση είναι η πείρα μου από τα πλοία τα καλοκάρφωτα.</p> <p>Μα κι έτσι το θέλημα θα πω του Δία που βαστάει αιγίδα.</p> <p>Αφού οι Μούσες μού διδάξανε να ψάλλω ύμνο μ' ανέκφραστη ομορφιά.</p> <p>Για μέρες πενήντα μετά το ηλιοστάσιο,</p> <p>σαν φτάσει το κορύφωμα του θέρους, της κοπιαστικής τής εποχής,</p> <p>είναι ο καιρός του πλου για τους θνητούς. Ούτε το πλοίο σου</p> <p>τότε θα τσάκιζες, ούτε τους άντρες σου θ' αφάνιζε η θάλασσα,</p> <p>εκτός κι αν πρόθυμα ο Ποσειδώνας που σείει τη γη</p> <p>ή και ο Δίας, ο βασιλιάς των αθανάτων, θελήσει να σε καταστρέψει.</p> <p>Γιατί σ' αυτούς η εκπλήρωση ανήκει και των καλών και των κακών εξίσουν.</p> <p>670 Τότε οι αύρες ευδιάκριτες φυσούν κι ο πόντος είναι άβλαβος.</p> <p>Τότε το πλοίο το γοργό σύρε στον πόντο δίχως φόβο,</p> <p>με πίστη στους ανέμους, και μέσα βάλε όλο το φορτίο.</p> <p>Και σπεύδε όσο πιο γρήγορα πίσω στο σπίτι να γυρίσεις,</p> <p>μήτε να περιμένεις το νέο κρασί, τη φθινοπωρινή βροχή,</p>	<p>треножник.</p> <p>Этот треножник в подарок я Музам принес Геликонским,</p> <p>Где они звонкому пенью впервые меня обучили.</p> <p>660 Вот лишь насколько я ведаю толк в кораблях многогвоздных,</p> <p>Все ж и при этом тебе сообщу я, что в мыслях у Зевса,</p> <p>Ибо обучен я Музами петь несравненные гимны.</p> <p>Вот пятьдесят уже минуло дней после солноворота,</p> <p>И наступает конец многотрудному знойному лету.</p> <p>Самое здесь-то и время для плаванья: ни корабля ты</p> <p>Не разобьешь, ни людей не поглотит пучина морская,</p> <p>Разве нарочно кого Посейдон, сотрясающий землю,</p> <p>Или же царь небожителей Зевс погубить пожелают.</p> <p>Ибо в руке их кончина людей — и дурных и хороших.</p> <p>670 Море тогда безопасно, а воздух прозрачен и ясен.</p> <p>Ветру доверив без страха теперь свой корабль быстроходный,</p> <p>В море спускай и товаром его нагружай всевозможным.</p> <p>Но воротиться обратно старайся как можно скорее:</p> <p>Не дожидайся вина молодого и ливней осенних,</p>
---	---

<p>την καταιγίδα που έρχεται, και του νοτιά τις θύελλες τις φοβερές:</p>	<p>И наступленья зимы, и дыханья ужасного Нота;</p>
<p>αυτός τη θάλασσα ξεσηκώνει, έτσι που συνοδεύει τη φθινοπωρινή και άφθονη βροχή του Δία, και κάνει άγριο τον πόντο.</p>	<p>Яро вздымает он волны и Зевсовым их поливает Частым осенним дождем и тягостным делает море.</p>
<p>Κι άλλος υπάρχει για τους ανθρώπους πλους την άνοιξη.</p>	<p>Плавают по морю люди нередко еще и весною.</p>
<p>Όταν για πρώτη φορά φανούν στον άνθρωπο</p>	<p>Только что первые листья на кончиках веток смоковниц</p>
<p>680τα φύλλα στης συκιάς τ' ακρόκλαδα τόσο μεγάλα, όσο το ίχνος που άφησε πατώντας η κουρούνα, τότε μπορείς να ανεβείς στη θάλασσα.</p>	<p>680 Станут равны по длине отпечатку вороньего следа, Станет тогда же и море для плаванья снова доступным.</p>
<p>Και είναι αυτός ο πλους ο ανοιξιάτικος. Όμως εγώ δεν τον παινεύω, γιατί αρεστός δεν είναι στην καρδιά μου.</p>	<p>В это-то время весною и плавают. Но не хвалю я Плаванья этого; очень не по сердцу как-то оно мне:</p>
<p>Παρακινδυνευμένος είναι. Και δύσκολα το κακό σ' αυτόν θα ξέφευγες.</p>	<p>Краденым кажется. Трудно при нем от беды уберечься,</p>
<p>Όμως κι αυτόν τον κάνουνε οι άνθρωποι απ' άγνοια του μυαλού τους.</p>	<p>Но в безрассудстве своем и на это пускаются люди:</p>
<p>Γιατί το κέρδος είναι η ψυχή των δύστυχων ανθρώπων.</p>	<p>Ныне богатство для смертных самою душою их стало.</p>
<p>Και είναι φοβερό να πεθάνεις μες στα κύματα. Μα εγώ σου παραγγέλλω να στοχαστείς μες στο μυαλό σου όλα αυτά καθώς σε συμβουλεύω.</p>	<p>Страшно в волнах умереть. Не забудь же моих увещаний, Все хорошенько обдумай в уме, что тебе говорю я.</p>
<p>Κι ούτε στα κοίλα πλοία μέσα όλο το βιος σου ν' ακουμπάς,</p>	<p>И на чреватое судно всего не грузи, что имеешь;</p>
<p>690αλλά το πιο πολύ ν' αφήνεις και να φορτώνεις το λιγότερο.</p>	<p>690 Большую часть придержи, нагрузи же лишь меньшую долю:</p>
<p>Γιατί ναι φοβερό στα κύματα του πόντου μέσα να σε βρει κακό.</p>	<p>Страшно несчастью подпасть на волнах многобурного моря.</p>

Κι ακόμη είναι φοβερό βάζοντας βάρος
υπερβολικό στην άμαξα επάνω

τον άξονα να σπάσεις και το φορτίο ν'
αφανίσεις.

Τα μέτρα φύλαγε. Είναι η καίρια στιγμή η
άριστη για όλα.

* * *

Στην ώρα σου γυναίκα στο σπίτι σου να
φέρεις,

μήτε πάρα πολύ μικρότερος απ' τα τριάντα
χρόνια,

μήτε και πάρα πολύ μεγαλύτερος. Αυτός είναι
ο κατάλληλος καιρός για γάμο.

Τέσσερα χρόνια να 'ναι η γυναίκα έφηβη, τον
πέμπτο να παντρεύεται.

Να παντρευτείς παρθένα, για να της μάθεις
φρόνιμες συνήθειες,

700κι αυτήν προπάντων να παντρεύεσαι, που
κάθεται κοντά σου,

αφού τα πάντα γύρω απ' αυτήν καλά τα
μάθεις, μην τύχει για τους γείτονες χαρά να
παντρευτείς.

Απ' τη γυναίκα την καλή τίποτε πιο καλό δεν
αποκτά ο άντρας,

και τίποτε πάλι φοβερότερο απ' την κακή, που
το φαΐ παραμονεύει:

αυτή το σύζυγό της, και δυνατός να είναι
ακόμα,

δίχως δαυλό τον καίει και πρόωρα γηρατειά
τού δίνει.

Καλά φυλάξου από των μακάριων αθανάτων
την εκδίκηση.

Το φίλο με τον αδερφό σου μην τον κάνεις ίσο.

Страшно, когда на телегу чрезмерную
тяжесть наложишь,

И переломится ось под телегой, и груз твой
погибнет.

Меру во всем соблюдай и дела свои
вовремя делай.

* * *

В дом свой супругу вводи, как в возраст
придешь подходящий.

До тридцати не спеши, но и за тридцать
долго не медли:

Лет тридцати ожениться — вот самое
лучшее время.

Года четыре пусть зреет невеста, женитесь
на пятом.

Девушку в жены бери — ей легче внушить
благонравье.

700 Взять постараися из тех, кто с тобою
живет по соседству.

Все обгляди хорошо, чтоб не на смех
соседям жениться.

Лучше хорошей жены ничего не бывает на
свете,

Но ничего не бывает ужасней жены
некошерной,

Жадной сластены. Такая и самого сильного
мужа

Высушит пуще огня и до времени в
старость загонит.

[Кару блаженных бессмертных навлечь на
себя опасайся.]

Также не ставь никогда наравне товарища с
братьем.

Μα κι αν τον κάνεις, πρώτος εσύ να μην τον
βλάψεις,

κι ούτε ψεύτικη εύνοια στα λόγια να του
δείξεις.

710Μα αν εκείνος κάνει αρχή και πει λόγια ή
κάνει πράξεις δυσάρεστες,

θυμήσου τα διπλά να του ανταποδώσεις. Κι αν
πάλι για συμφιλίωση

το πρώτο βήμα κάνει και θέλει να σου δώσει
ικανοποίηση, να το δεχτείς.

Ο ελεεινός ο άνθρωπος κάθε φορά και άλλον
φίλο κάνει.

Ο χαρακτήρας σου να μη διαψεύδει την
εμφάνισή σου.

Μήτε να λέγεσαι άνθρωπος που φιλοξενεί
πολλούς, μήτ' αφιλόξενος,

μήτε και φίλος των κακών, μήτε και των
καλών κατήγορος,

μήτε ποτέ σου να τολμήσεις την ψυχοφθόρα
φτώχεια ενός ανθρώπου

την καταραμένη να ονειδίσεις: είναι κι αυτή
δοσμένη απ' τους θεούς που ζουν αιώνια.

Αριστος θησαυρός μες στους ανθρώπους η
φειδωλή η γλώσσα,

720που σαν προχωράει με μέτρο είναι πολύ
μεγάλη η χάρη της.

Αν πεις κακία, γοργά κι ο ίδιος θ' ακούσεις
μεγαλύτερη.

Δυσάρεστος μην είσαι σε τραπέζι που
φιλοξενεί πολλούς:

από κοινό τραπέζι αντλείς πάρα πολλή χαρά μ'
ελάχιστη δαπάνη.

Ούτε ποτέ με την αυγή να κάνεις σπονδή στο
Δία λαμπερό κρασί

με χέρια άνιφτα, ούτε στους άλλους
αθανάτους.

Раз же, однако, поставил, то зла ему первым
не делай

И не обманывай, чтобы язык потрапать.
Если ж сам он

710 Первый тебя обижать или словом
начнет, или делом,

Это попомнив, вдвойне отплати ему. Если
же снова

В дружбу с тобой он захочет вступить и
обиду загладить,

Не уклоняйся: друзей то и дело менять не
годится.

Только чтоб видом наружным не ввел он
тебя в заблужденье!

Слыть нелюдимым не надо, не надо и слыть
хлебосолом;

Бойся считаться товарищем злых,
ненавистником добрых.

Также людей не дерзай попрекать
разрушающей душу,

Гибельной бедностью: шлют ее людям
блаженные боги.

Лучшим сокровищем люди считают язык
неболтливый.

720 Меру в словах соблюдешь — и всякому
будешь приятен;

Станешь злословить других — о себе еще
хуже услышишь.

На многолюдном, в складчину устроенном
пире не хмурься;

Радостей очень он много даёт, а расход
пустяковый.

Также, не вымыvши рук, не твори на заре
возлияний

Черным вином ни Крониду, ни прочим
блаженным бессмертным

Γιατί βέβαια τότε δε σ' ακούν και τις ευχές
σου αποστρέφονται.

Μήτε στραμμένος προς τον ήλιο όρθιος να
ουρείς.

Κι απ' τη στιγμή που δύει —να το θυμάσαι—
μέχρι ν' ανατείλει,

ούτε στο δρόμο επάνω ούτε έξω από το δρόμο,
όταν περπατάς, να ουρείς,

730 μήτε ξεγυμνωμένος: είναι των μακάριων
θεών και οι νύχτες.

Ο θεϊκός ο άνθρωπος, με το μυαλό το φρόνιμο,
καθισμένος κατουρά

ή πλησιάζοντας στον τοίχο μιας αυλής
καλοφραγμένης.

Κι ούτε το αιδοίο σου από σπέρμα μολυσμένο
ν' αφήνεις να φαίνεται μες στο σπίτι, στην
εστία κοντά, αλλά να τ' αποφεύγεις.

Μήτε γυρίζοντας από ταφή δυσοίωνη

να σπέρνεις απογόνους, μα από ευωχία των
αθανάτων επιστρέφοντας.

Κι ούτε ποτέ των αέναων ποταμών το
καλλίρροο νερό

με τα πόδια να περάσεις, προτού προσευχηθείς
κοιτάζοντας στα ωραία ρείθρα,

αφού τα χέρια σου ένιψες με το νερό το
καθαρό, το πολυέραστο.

740 Οποιος διαβεί ποτάμι δίχως να χει
ξεπλύνει την αθλιότητα και τα χέρια του,

αυτόν θα τον μισήσουν οι θεοί και λύπες
κατόπιν θα του δώσουν.

Σε πλούσιο των θεών συμπόσιο απ' το
πεντόκλαδο να μην κόβεις

το ξερό απ' το χλωρό με σίδερο που

Так они слушать не станут тебя и молитвы
отвергнут.

Стоя и к солнцу лицом обратившись,
мочиться не гоже.

Даже тогда на ходу не мочись, как зайдет
уже солнце,

Вплоть до утра — все равно по дороге ль
идешь, без дороги ль;

730 Не обнажайся при этом: над ночью ведь
властвуют боги.

Мочится чтуший богов, рассудительный
муж либо сидя,

Либо — к стене подойдя на дворе,
огороженном прочно.

Совокупившись, не стой неодетый, с.....

Перед огнем очага, но держись в это время
подальше.

Также, не с похорон грустно-зловещих
домой воротившись,

Сей потомство свое, а с пира пришедши
бессмертных.

Прежде чем в воду струистую рек,
непрерывно текущих,

Ступишь ногой, помолись, поглядев на
прекрасные струи,

И многомилою, светлой водою умой себе
руки.

740 Рук не умывши, души не очистив,
пойдешь через реку, —

Боги тебя покарают, несчастье пославши
вдогонку.

На пятипалом суку средь цветущего пира
бессмертных

Светлым железом не надо с зеленого

<p>αστράφτει.</p> <p>Ούτε ποτέ να βάζεις την οινοχόη επάνω απ' τον κρατήρα</p>	<p>срезывать суши.</p> <p>Также, в то время как пьют, черпака на кратерную крышку</p>
<p>την ώρα που πίνουν. Μοίρα ολέθρια σ' αυτή την πράξη υπάρχει.</p> <p>Μήτε σαν φτιάχνεις σπίτι να το αφήσεις ατελές,</p> <p>μήπως και πάει να κάτσει κρώζοντας καμιά κουρούνα που πολύ κραυγάζει.</p>	<p>Не помещай никогда: не весельем окончится это.</p> <p>Дом себе строить начав, приводи к окончанию постройку,</p> <p>Чтобы не каркала, сидя на доме, болтушка-ворона.</p>
<p>Από μια χύτρα με πόδια που σε θυσία δε χρησιμοποίησες μην πάρεις για να φας, μήτε να λουστείς. Υπάρχει και για τούτη την πράξη τιμωρία.</p>	<p>Также не ешь и не мойся из тех горшконогов, в которых Не приносится жертва: и за это последует кара.</p>
<p>750 Μη βάζεις να καθίσει πάνω σε μέρη ιερά, καλό δεν είναι,</p> <p>δωδεκάμερο παιδί — αυτό τον άνδρα τον κάνει άνανδρο—</p> <p>ούτε δωδεκάμηνο. Το ίδιο ολέθρια και τούτη η πράξη είναι.</p>	<p>750 Мало хорошего, если двенадцатидневный ребенок Будет лежать на могиле, — лишится он мужской силы;</p> <p>Или двенадцатимесячный: это николько не лучше.</p>
<p>Μήτε ο άντρας το σώμα του με γυναικείο λουτρό</p> <p>να καθαρίζει. Γιατί κι εδώ θα ῥθει εν καιρῷ ολέθρια τιμωρία.</p>	<p>Также не мой себе тело водою, которою мылась</p> <p>Женщина: ибо придет и за это со временем кара</p>
<p>Ούτε αν τύχει να βρεθείς σε θυσίες που καίγονται</p> <p>να βλασφημείς ολέθρια. Και γι' αυτό ο θεός οργίζεται</p>	<p>Тяжкая. Если увидишь горящую жертву, не смейся</p> <p>Над непонятною тайной: воздаст тебе бог и за это.</p>
<p>Κι ούτε στα νερά των ποταμών να κατουράς που ρέουν προς τη θάλασσα,</p> <p>ούτε στις κρήνες. Αυτό πολύ να τ' αποφεύγεις.</p>	<p>Также, смотри, не мочись никогда ни в истоки, ни в устье</p> <p>В море впадающих рек, — берегись и подумать об этом!</p>
<p>Μήτε και να αποπατείς. Δεν είναι τούτο το καλύτερο.</p> <p>760 Ετσι να πράττεις. Κι απ' την κακή τη φήμη των ανθρώπων να φυλάγεσαι.</p>	<p>Не опоражнивай в них и желудка, — то будет не лучше.</p> <p>760 Так поступай: от ужасной молвы человеческой бегай.</p>

Γιατί η κακοφημία είναι άσχημη, κι ελαφριά που να μπορείς να τη σηκώσεις εύκολα πολύ,

μα να την κουβαλάς βαριά, και δύσκολη να την αποτινάξεις.

Φήμη καμιά δε χάνεται ολότελα που άνθρωποι πολλοί

τη διαδώσουν. Μία θεά είναι κι αυτή επίσης.

Τις μέρες του Δία καλά αφού φυλάξεις κι όπως πρέπει,

δίνε στους δούλους σου οδηγίες. Είναι η τριακοστή του μήνα μέρα άριστη,

για να ελέγχεις τις δουλειές και να μοιράζεις το σιτηρέσιό τους,

αν βέβαια οι άνθρωποι την αλήθεια διακρίνοντας τηρούνε.

Τούτες οι μέρες από το συνετό το Δία είναι:

770 Πρώτον, η πρώτη και η τέταρτη και η έβδομη του μήνα είναι μέρες ιερές

—γιατί την έβδομη γέννησε η Λητώ το χρυσοσπάθη Απόλλωνα—

και η όγδοη και η ένατη. Όμως του μήνα που αυξάνει δυο είναι οι μέρες

για να ασχοληθείς κατεξοχήν με τα ανθρώπινα έργα:

η ενδέκατη και η δωδέκατη. Είναι κι οι δυο καλές

για να κουρεύεις πρόβατα και να μαζεύεις τον ευφρόσυνο καρπό.

Μα η δωδέκατη απ' την ενδέκατη πολύ καλύτερη είναι.

Γιατί σ' αυτή γνέθει τα νήματα η αράχνη που ίπταται ψηλά,

Слава худая мгновенно приходит, поднять ее людям

Очень легко, но нести тяжеленько и сбросить непросто.

И никогда не исчезнет бесследно молва, что в народе

Ходит о ком-нибудь: как там никак, и Молва ведь богиня.

Тщательно Зевсовы дни по значению и сам различай ты,

И обучай домочадцев. Тридцатое — день наилучший

767 Для обозренья совершенных работ, для дележки припасов.

769 Вот что различные дни у Кронида всемудрого значат,

768 Если в сужденьях народов об этом содергится правда.

770 Дни священные: день перед первым числом и четвертый.

День седьмой — в этот день родился Аполлон златолирный, —

Также восьмой и девятый. Особенно ж в месяце два есть

Дня при растущей луне, превосходных для смертных свершений,

День одиннадцатый и двенадцатый — оба счастливы

Для собиранья плодов и для стрижки овец густорунных.

Но между ними двоими — двенадцатый много счастливей.

Ткет паутину высоко парящий паук в это время,

όταν η μέρα είναι πλήρης, όταν κι ο γνωστικός μαζεύει το σωρό του.

Αυτή τη μέρα να στήνει και η γυναίκα αργαλειό και στη δουλειά αρχή να κάνει.

780 Τη δέκατη τρίτη μέρα απ' την αρχή του μήνα ν' αποφεύγεις

ν' αρχίσεις τη σπορά. Φυτά όμως να φυτέψεις είναι άριστη.

Η έκτη από τη μέση είναι πολύ ανώφελη για τα φυτά,

μα για τη γέννηση αγοριού είναι καλή. Μα για κορίτσι ανώφελη είναι

και για να γεννηθεί και για να παντρευτεί.

Ούτε κι η πρώτη έκτη είναι κατάλληλη να γεννηθεί κορίτσι,

μα είναι ευνοϊκή να μουνουχίσεις ερίφια και κοπάδια πρόβατα,

και μαντρί για να σηκώσεις γύρω-γύρω για τα ποίμνια.

Είναι καλή για γέννηση αγοριού που θ' αγαπάει να μιλά πειραχτικά,

να λέει ψέματα, λόγια κολακευτικά, θα αγαπά και τις κρυφές παρέες.

790 Την όγδοη του μήνα να μουνουχίζεις κάπρο και βόδι

που δυνατά μουγκρίζει, και τη δωδέκατη τα καρτερικά μουλάρια.

Στη μεγάλη εικοστή, όταν η μέρα είναι πλήρης, ο άντρας ο γνωστικός

να γεννηθεί. Γιατί πολύ στο νου συγκροτημένος θα 'ναι.

Η δέκατη μέρα είναι καλή για γέννηση αγοριού, για κοριτσιού

η τέταρτη απ' τη μέση. Τούτη τη μέρα τα

Летом — в ту пору, когда запасливый кучу готовит,

Женщина пусть в этот день к тканью на станке приступает.

780 Сев начинать на тринадцатый день опасайся всемерно,

Но для посадки растений тринадцатый день превосходен.

В среднем десятке шестое число для растений опасно,

Но хорошо для зачатия мальчика. Девочке вредно

Замуж идти в этот день, равно как и на свет рождаться.

Также и в первом десятке шестое число для рождения

Девочек мало полезно; козлят вылегчать и баранов

В это число хорошо и поскотину строить для стада.

День недурен для зачатия мальчика: будет любить он

Шутки, лукавые речи, обманы и шепот любовный.

790 В день восьмой кабанов подрезай и протяжно мычащих,

Крепких быков, а в двенадцатый день — выносливых мулов.

День наиболее длинный меж чисел двадцатых рождает

Мужа искусного — будет весьма он умом выдаваться.

День недурной мужеродный — десятый; а день женородный —

В среднем десятке четвертый; овец и собак

<p>πρόβατα, τα βόδια τα στριφτόποδα, τα στριφοκέρατα, το κοφτερόδοντο σκυλί και τα καρτερικά μουλάρια</p> <p>να ημερώνεις βάζοντας πάνω τους το χέρι σου. Πρόσεξε</p> <p>να αποφεύγεις την τέταρτη μέρα απ' το τέλος και την αρχή του μήνα</p> <p>να κατατρώγεις με λύπες την καρδιά σου. Είναι η μέρα τούτη πολύ ευλογημένη.</p>	<p>800 Την τέταρτη του μήνα να φέρνεις στο σπίτι σύζυγο,</p> <p>αφού εξετάσεις τους οιωνούς τούς άριστους γι' αυτή την πράξη.</p> <p>Τις πέμπτες να φυλάγεσαι, γιατί 'ναι φοβερές και τρομερές.</p> <p>Γιατί την πέμπτη μέρα λεν πως οι Ερινύες διακονήσανε</p> <p>τη γέννηση του Όρκου, που η Έριδα τον γέννησε για τους επίορκους όλεθρο.</p> <p>Την έβδομη απ' τη μέση το ιερό της Δήμητρας σιτάρι</p> <p>ρίζε, με προσοχή μεγάλη, σ' αλώνι ολοστρόγγυλο,</p> <p>κι ο ξυλοκόπος να κόβει δοκάρια για το σπίτι</p>	<p>και καραβίσια ξύλα άφθονα, που 'ναι κατάλληλα για πλοία.</p> <p>Την τέταρτη μέρα κάνε αρχή να φτιάχνεις τα πλοία τα ελαφρά.</p> <p>810 Η ένατη απ' τη μέση είναι καλύτερη μέρα προς το δείλι,</p> <p>ενώ η πρώτη ενάτη εξ ολοκλήρου άβλαβη για τους ανθρώπους.</p> <p>Είναι καλή η μέρα αυτή για φύτεμα και για να γεννηθεί</p>	<p>острозубых,</p> <p>Тяжелоногих, рогатых быков и выносливых мулов</p> <p>В этот же день хорошо приручать. Берегися в четвертый</p> <p>День после новой иль полной луны допускать себе в сердце</p> <p>Скорби, грызущие дух: ибо день этот очень священный.</p> <p>800 Так же в четвертый вводи к себе в дом молодую супругу,</p> <p>Птиц перед тем вопросив, наилучших для этого дела.</p> <p>Пятых же дней избегай: тяжелы эти дни и ужасны;</p> <p>В пятый день, говорят, Эринии пестуют Орка,</p> <p>Клятвопреступным на гибель рожденного на свет Эридой.</p> <p>В среднем десятке седьмого священные зерна Деметры</p> <p>Вей на току округленном, душою отдавшись работе.</p> <p>В этот же день лесорубы пусть рубят домовые бревна</p> <p>И деревянные части для стройки судов быстроходных.</p> <p>А за постройку саму приниматься четвертого надо.</p> <p>810 В среднем десятке девятка лишь к вечеру лучше бывает.</p> <p>Что же до первой девятки — вреда не несет она людям:</p> <p>День для посадки растений хороший, для рождения ребенка —</p>
---	---	---	---

και ἀντρας και γυναικα. Ποτέ της δεν είναι η μέρα αυτή ολωσδιόλου ἀτυχη.

Λίγοι πάλι αυτοί που ξέρουν ότι η τρισενάτη ἀριστη είναι

να κάνεις στο πιθάρι αρχή και το ζυγό να βάλεις στον αυχένα

των βοδιών, των μουλαριών και των γοργόποδων αλόγων,

το πλοίο να σύρεις με τα πολλά καθίσματα, το γρήγορο,

στο σκοτεινό σαν οίνο πόντο. Και λίγοι σωστά την ονομάζουν.

Την τέταρτη μέρα ἀνοιγε το πιθάρι. Η μέση η πιο ιερή απ' όλες

820μέρα είναι. Λίγοι και πάλι ξέρουν πως η εικοστή πρώτη του μήνα

είναι ἀριστη, σαν έρχεται η αυγή. Το δεῖλι όμως είναι χειρότερη.

Αυτές οι μέρες είναι μέγα όφελος για όσους ζουν στη γη επάνω.

Ενώ οι άλλες είναι ευμετάβλητες, ἀβλαβες, που τίποτα δε φέρνουν.

Άλλος και άλλη παινεύει μέρα, λίγοι όμως γνωρίζουν:

άλλοτε μητριά είναι η μέρα και άλλοτε μητέρα.

Ευδαίμων κι όλβιος αυτός που όλα αυτά γνωρίζει

κι εργάζεται άψογος ενώπιον των αθάνατων θεών,

διακρίνοντας τους οιωνούς και αποφεύγοντας τα σφάλματα.

Мальчика ль, девочки ль. Очень он плох никогда не бывает.

Мало кто знает, как в месяце третья девятка полезна:

Бочку ль с вином начинать, налагать ли ярмо на затылки

Мулам, быкам и коням быстроногим, спускать ли на воду

Многоскамейчатый быстрый корабль — в этот день превосходно.

Мало, однако, таких, кто про день этот правильно скажет.

Винную бочку вскрывай четвертого; самый священный

820 День меж четвертыми — средний; про тот, что идет за двадцатым,

Мало кто знает, что утром хорош он, но к вечеру хуже.

Эти вот дни для людей земнородных — великая польза.

Прочие все — ничего не несущие дни, без значения.

Каждый различное хвалит. Но толком лишь мало кто знает.

То, словно мачеха, день, а другой раз — как мать, человеку,

Тот меж людьми и блажен и богат, кто, все это усвоив,

Делает дело, вины за собой пред богами не зная,

Птиц вопрошают и всяких деяний бежит нечестивых.

real-greece.ru